

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS

SIVE

BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, ŒCONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM

QUI

AB ÆVO APOSTOLICO AD INNOCENTII III TEMPORA

FLORUERUNT;

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSISTERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER DUODECIM PRIMA
ECCLESIE SÆCULA,

IUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS,
PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA;

DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS LECTIONIBUSQUE VARIANTIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA;
OMNIBUS OPERIBUS POST ANPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVEMBUS SÆCULIS DESERTUR ABSOLUTAS
DETECTIS, AUCTA;

INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS, SIVE AUCTORES ALICUJUS MOMENTI
SUBSEQUENTIBUS, DONATA;

CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM
DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA;

OPERIBUS CUM DUBIIS TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM
ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;

DUOBUS INDICIBUS GENERALIBUS LOCUPLETATA: ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID
UNUSQUISQUE PATRUM IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO
SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERERE SIT OBIUM QUINAM PATRES
ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM
SCRIPTURÆ TEXTUS COMMENTATI SINT.

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR: CHARACTERUM NITIDITAS
CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS

TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SEMQUE IN TOTO OPERIS DECURSU CONSTANTEM

SMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSENTIQUÆ ISTA COLLECTIO, UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA,

SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS NIC ILLIC SPARSORUM,

PRIMUM AUTEM IN NOBIS BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS AD OMNES ETATES,

LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM.

77

SERIES PRIMA,

IN QUÆ PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIE LATINÆ
A TERTULLIANO AD GREGORIUM MAGNUM.

Accurante J. P. Rigne,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ,

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIÆ TOMUS XL.

S. AURELII AUGUSTINI TOMUS SEXTUS.

PARISIIS EXCUSUS, VENIT APUD EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, PROPE PORTAM VULGO DENFER NOMINATAM,
SEU PETIT-MONTROUË.

SANCTI AURELII
AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

OPERA OMNIA,

POST LOVANIENSIVM THEOLOGORVM RECENSIONEM,

STIGATA DENUO AD MANUSCRIPTOS CODICES GALLICOS, VATICANOS, BELGICOS, ETC.,

NECNON AD EDITIONES ANTIQVIORVM ET CASTIGATIONES,

OPERA ET STUDIO

MONACHORVM ORDINIS SANCTI BENEDICTI

E CONGREGATIONE S. MAURI.

Editio novissima, emendata et auctior,

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ,

SVR

CURSUM COMPLETORVM IN SINGVLOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

16 VOL. PRIX : 86 FR.

TOMVS SEXTVS.

PARISIIS

VENIT APVD EDITOREM IN VICO DICTO MONTRONCE, JVITA PORTAM INFERNI,
GALLICE : PRÈS LA BARRIÈRE D'ENFER.

1844.

bonorumque perceptione sustineant. Ibi ita patebunt singulorum singulis mentes, sicut corporalibus oculis subjacent facies corporales; quia humanorum pectorum tanta erit ibi et tam perfecta munditia, ut habeant unde mundatori suo gratias agant, non unde offensi aliquibus¹ sordibus peccatorum erubescant: quia ibi nec ulla peccata, nec peccatores erunt; et ibi qui fuerint, jam peccare non poterunt. Nec latebit jam perfecte beatus aliquid secretorum, qui, quod est præstantius longe, ipsum visuri sunt mundis cordibus Deum: quandoquidem humana creatura ita perfecta erit, ut in melius aut in deterius ultra mutari non possit. Cujus humane substantiæ ad Conditoris sui similitudinem sublimate, omnia bona quæ naturaliter accepta corruerat peccando, reparabuntur in melius, id est, intellectus sine errore, memoria sine oblivione, cogitatio sine pervagatione, charitas sine simulatione, sensus sine offensione, incolumitas sine debilitate, salus sine dolore, vita sine morte, facilitas sine impedimento, saturitas sine fastidio, et tota sanitas sine morbo. Quoniam quidquid hic humanis corporibus vitiatum aut ferarum morsus, aut improvisi casus abstulerint, aut malarum valetudinum

genera diversa decerpserint, aut humana crudelitas amputaverit, aut ignis, aut quælibet alia res aliquid debilitatis intulerit, aut ipsa senectus etiam æanis onerosa negaverit; hæc atque his similia corporum damna una ibi resurrectio reparabit, atque ea corpora membris omnibus instaurata, incorruptibilis sanitas obtinebit. Propterea quicumque erunt ibi, etsi differentibus meritis ab invicem diabant, (a) omnes tamen una perfectione beati erunt: quia singulis præmia sua sufficientia erunt. Sicut enim corporalis satietas omnes saturatos æqualiter habet, quamvis singuli cibum non æqualiter, sed pro possibilitate cœperint: ita omnes sancti, etsi fuerint aliqua graduum suorum diversitate distincti, una beatitudine perfecti erunt: quia et una perfectione beati futuri sunt. Cæterum in illa tantæ beatitudinis regione nec majoris meriti sibi aliquid arroga-bunt, quia arrogantia ibi nulla erit; nec superioribus inferiores invident, quia ibi invidus esse non poterit: et ideo etsi erit ibi distantia mansuorum, summa in illis erit unius perfectionis æqualitas, quibus erit regni cœlestis una felicitas.

(a) Quæ supersunt, ex uno e Mss. Reg. primum dæmus.

¹ Sic Mss. At editi, *antiqua*.

ADMONITIO

IN SUBSEQUENTEM LIBRUM.

Soliloquia ab Augustino composita memorat Possidius in Indiculo, cap. 6; et ea recenset Augustinus ipse, lib. I *Retract.*, cap. 4, sed quæ scribendi methodo et argumenti ratione satis intelligimus longe diversa esse ab opere subsequente, atque eadem plane ac illa quæ in primo tomo exstant inter primas ipsius lucubrations. Iis enim duos in libros distribuit, et dialogi forma conscriptis, cur Soliloquiis nomen fecerit Augustinus, sic in eodem *Retractionum* capite docet: *Scripti, ait, duo volumina.... de his rebus, quas maxime scire cupiebam, me interrogans mihique respondens, tanquam duo essemus, Ratio et ego, cum solus essem; unde hoc opus Soliloquia nominavi.* Tum inde, quas in primo libro, quas in secundo quæstiones moverit, quævo in iis dicta repererit minus probanda, disertis verbis declarat: eaque omnia in Soliloquiis prædictis primi tomi deprehenduntur, atque iis solis conveniunt. Alterum ex iisdem Soliloquiorum libris citat Florus seu Beda vulgatus ad I Cor. xiii. Cæterum libri subsequentis, cui si non inepte, minime tamen eandem ob causam inditum Soliloquiorum nomen, nullus veterum ante annos forte quingentos, nedum ipse Augustinus, meminisse usquam potuit. Quippe recentius ab incerto auctore collectus est, non modo ex Augustino, libris præsertim Confessorium aut ipsius, sed etiam ex Hugone Victorino, libro de *Arria animæ*, habetque in trigesimo secundo capite insertum caput primum Concilii Lateranensis quarti, circiter an. 1198 habitum, paucis prætermisissis verbis (a). Magnam porro consensionem et affinitatem in eo reperies cum plerisque collectaneis opusculis hujusce Appendixis; scilicet cum libris de Spiritu et Anima, et de Diligendo Deo, cum *Manuali*, etc. Præ cæteris vero ad excitandum Dei amorem comparatus, ac piis erga ipsum affectibus refertus est. Castigatio hic demum exhibetur iste liber subsidio veterum codicum bibliothecæ Regiæ, Colbertinæ, cœnobii S. Medardi apud Suessiones, et S. Petri de Cultura apud Cenomanos.

(a) Loca ex S. Doctore vel ex aliis auctoribus desumpta indicavimus notis alphabetiis paratheatralibus inclusis, ac sub initio loci excerpti positus. M.

SOLILOQUIORUM

ANIMÆ AD DEUM

LIBER UNUS.

CAPUT PRIMUM. *Aspiratio ad cognitionem et amorem Dei. Visio Dei desiderium. Amoris Dei defectus causæ. Hominis a Deo discrepantiæ. Agnoscam te, Domine cognitor meus; cognoscam te, virtus animæ meæ. Ostende te mihi, consolator meus;*

videam te, lumen oculorum meorum. Veni, gaudium spiritus mei; videam te, lætitia cordis mei; diligam te, vita animæ meæ. Appare mihi; delectatio mea magna, solatium meum dulce, Domine Deus meus, vita et gloria tota animæ meæ. Juvenciam te, deside-

rium cordis mei; teneam te, amor animæ meæ. Amplectar te, sponse cœlestis, exultatio mea summa intus et extra. Possideam te, beatitudo sempiterna; possideam te in medio cordis mei, vita beata, dulcedo summa animæ meæ. Diligam te, Domine fortitudo mea; Dominus firmamentum meum et refugium meum, et liberator meus (Psal. xvii, 2, 3). Amem te, Deus meus, adjutor meus, turris fortitudinis mihi, et spes mea dulcis in omni tribulatione mea. Amplectar te, bonum, sine quo nihil bonum: fruar te, optime¹, sine quo nihil optimum. Aperi penetralia aurium mearum, Verbum penetrabilius omni gladio accipiti (Hebr. iv, 12), ut audiam vocem tuam. Intona, Domine, desuper voce grandis et forti. Tonet mare et pleniitudo ejus, commoveatur terra et omnia quæ in eis sunt (Psal. xcv, 11, 12). Illustra oculos meos, lux incomprehensibilis, fulgura coruscationem, et dis-ina eis (Psal. cxliii, 6) ut non videant vanitatem. Fulmina multiplicata, et conturba eos, ut appareant fontes aquarum et revelentur fundamenta orbis terrarum (Psal. xvii, 16). Tribus visum, lux invisibilis, qui te videat. Crea novum olfactum, odor vitæ, qui post te currat in odorem unguentorum tuorum (Cant. i, 3). Gustum sana, qui sapiat, et cognoscat, et discernat quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti his qui pleni sunt charitatis tuæ (Psal. cxxx, 20). Da cor quod te cogitat, animum qui te diligit, mentem quæ te recolat, intellectum qui te intelligat, rationem quæ tibi semper, summum dulce, fortiter adherat; te sapienter, amor sapiens, diligit.

O vita, cui omnia vivunt; vita, quæ das mihi vitam; vita, quæ es mea vita; vita, per quam vivo, sine qua morior; vita, per quam rescutor, sine qua pereo; vita per quam gaudeo, sine qua tribulor: (a) vita vitalis, dulcis et amabilis, semperque memorabilis. Ubi, quæso, es? ubi te inveniam, ut in me deficiam et in te subsistam? Prope esto mihi in animo, prope in corde, prope in ore², prope in auxilio: quia amore linguo, quia sine te morior, quia te recolens suscito. Odor tuus me recreat, memoria tua me sanat: sed satior cum apparuerit gloria tua, vita animæ meæ. Concipiscit et deficit anima mea de memoria tua, quando veniam et apparo tibi, lætitia mea? Quare faciem tuam avertis, gaudium per quod gaudeo? Ubi es absconditus, pulcher quem desidero? Odorem tuum haurio; vivo et gaudeo: te autem non video. Vocem tuam audio, et revivisco. Sed cur faciem tuam abscondis? Forte dicis, *Non videbit me homo, et vivet* (Exod. xxxiii, 20). Eia, Domine, moriar ut te videam; videam, ut hic moriar. Nolo vivere, volo mori; dissolvi cupio, et esse cum Christo (Philipp. i, 23). Mori desidero, ut videam Christum; vivere renuo, ut vivam cum Christo. O Domine Jesu, accipe spiritum meum. Vita mea, suscipe animam meam. Gaudium meum, atrahe cor meum; dulcis cibus meus, comedam te. Caput meum, dirige me: lumen oculorum meorum, illumina me: melos meum, tempera me: odor meus, vivifica me: verbum Dei, recrea me. Laus mea, lætifica animam servi tui. Intra in eam, verum gaudium, ut in te gaudeat: intra in eam, dulcedo summa, ut te diligat, cognoscat et diligit.

Ob hoc enim non te diligit, Domine, si non diligit, quia non te cognoscit: et ideo non cognoscit, quia non intelligit: et idcirco non intelligit, quia lumen tuum non comprehendit: et lux in tenebris lucet, et tenebræ eam non comprehenderunt (Joan. i, 5). O lux mentis, o lucens veritas, o vera claritas, quæ illuminas omnem hominem venientem in hunc mundum (venientem quidem, sed non diligentem; quia qui diligit mundum, inimicus Dei constituitur

[Jacobi iv, 4], expelle tenebras desuper faciem abyssi mentis meæ: ut videat te intelligendo, ut cognoscat te comprehendendo, ut diligit te cognoscendo. Quisquis enim cognoscit te, diligit te; obliviscitur se, amat te plus quam se; relinquit se, et venit ad te, ut gaudeat de te. Hinc est ergo, Domine, quod non tantum diligo quantum debeat, quia non plene cognosco te. Sed quia parum cognosco, parum diligo, et quia parum diligo, parum in te gaudeo; sed a te vero gaudio interiori per exteriora recedens, dum te solo careo, adulterinas amicitias in his exterioribus quero. Et sic miser ego cor meum, quod tibi soli debui toto amore totoque affectu impendere, vanis dedi; et vanus effectus sum, dum vanitatem dilexi.

CAPUT II. *Dei ad hominem varis habitudines.* Hinc etiam est, Domine, quod in te non gaudeo, et tibi non adhæreo: quia ego in exterioribus, tu in interioribus; ego in carnalibus, tu in spiritualibus; ego in transitoris animo diffundor, cogitatione versor, locutione implicor, et tu, Domine, in æternis habitas æternitatem. Tu in cœlo, ego in terra; tu diligis alia, ego infirma; tu cœlestia, ego terrena. Et quando poterunt hæc contraria convenire? Miser ego! quando poterit obliquitas mea tua rectitudini adæquari? Tu, Domine, diligis solitudinem, ego multitudinem; tu silentium, ego clamorem; tu veritatem, ego vanitatem; tu munditiam, ego immunditiam sequor. Quid plura, Domine? Tu vere bonus, ego malus; tu pius, ego impius; tu sanctus, ego miser; tu justus, ego injustus; tu lux, ego cæcus; tu vita, ego mortuus; tu medicina, ego æger; tu gaudium, ego tristitia; tu summa veritas, ego universa vanitas, ut omnis homo viveas (Psal. xxxviii, 6).

Heu! Quid igitur, o Creator, dicam? Audi, o Creator. Creatura tua sum, jam perii; creatura tua sum, jam morior: factura tua sum, jam ad nihilum religior. Plasma tuum sum: manus tua, Domine, fecerunt me; et plasmaverunt me (Psal. cxviii, 73); manus, inquam, illæ quæ clavis affixæ sunt pro me; opus manuum tuarum, Domine, ne despicias; vulnera manuum tuarum precor ut aspicias. Ecce in manibus tuis descripsisti me; lege ipsam scripturam, et salva me. En ad te suspiro creatura tua; Creator es, recrea me. En ad te clamo factura tua; vita es, refice me. En ad te respicio tuum plasma; plasmator es, restaura me. Parce mihi, Domine, nihil enim sunt dies mei (Job vii, 16). Quid test homo, ut possit alloqui Deum factorem suum? Parce mihi colloquenti tibi, ignosce servo qui presumpsit loqui Domino. Legem non habet necessitas. Dolor me compellit dicere, et calamitas quam patior, cogit me exclamare. Ægrotus sum, ad medicum clamo; cæcus sum, ad lucem propero; mortuus sum, ad vitam suspiro. Tu es medicus, tu lux, tu vita. Jesu Nazarene, miserere mei; fili David, miserere mei (Matth. xx, 30): fons misericordiæ, audi qui ad te clamat infirmum. Lux quæ transis, expecta cæcum: præbe manum, ut ad te veniat, et in lumine tuo lumen videat (Psal. xlii, 10). Vita vivens, revoca mortuum.

Quid sum ego, qui loquor tecum? Væ mihi, Domine, parce mihi: ego cadaver putridum, esca vermium, vas fetidum, cibus ignium. Quid sum ego qui loquor tecum? Væ mihi, Domine, parce mihi: infelix ego homo; homo, inquam, natus de muliere, brevi vivens tempore, repletus multis miseriis (Job xiv, 4); homo, inquam, vanitatis similis factus (Psal. cxliii, 4), comparatus jumentis insipientibus, et jam similis illis factus (Psal. xlviii, 13). Quid iterum ego? Abyssus tenebrosa, terra miseria; filius iræ, vas aptum ad contumeliam, genitus per immunditiam, vivens in iniquitate, moriturus in angustia. Heu miser quid sum? heu quid futurus sum? Et quid sum? Vas sterquilini,

¹ Alias, *optimum*.

² Editi hic addunt, *prope in auribus*.

(a) Ex Speculo, cap. 50.

¹ Mss., *qui*.

concha petredinis, plenus fetore et horrore: cæcus, pauper, nudus, plurimis necessitatibus subditus, ignorans introitum et exitum meum. Miser et mortalis, cuius dies sicut umbra prætereunt, cuius vita sicut umbra luminis evanescit; sicut flos in arbore crescit, et statim marcescit; nunc floret, et statim aret (*Psal. c. 12*). Vita, inquam, mea, vita fragilis, vita caduca, vita quæ quanto magis crescit, tanto magis decrescit; quanto magis procedit, tanto magis ad mortem accedit: vita fallax et umbratica, plena laqueis mortis. Nunc gaudeo, statim contristor; nunc vigeo, jam infirmor; nunc vivo, statim morior; nunc felix appareo, et semper miser; nunc rideo, et statim fleo: sicque omnia mutabilitati subjacent, ut nihil vix una hora in uno statu permaneat. Hinc timor, hinc tremor, hinc fames, hinc sitis, hinc calor, hinc frigus, hinc languor, inde dolor exuberat. Subsequitur his importuna mors, quæ mille modis quotidie miseris homines rapit. Hunc namque febribus, illum doloribus opprimit; hunc consumit fames, illum sitis exstinguit: illum vero suffocat aqua, hunc interimit laqueus, illum perimit flammis, alium dentibus bestiarum ferocium vorat, hunc trucidat ferro, illum veneno corrumpit, alterum tantum repente terrore miseram vitam finire compellit. Et nunc super hæc omnia magna miseria, quia cum nihil sit certius morte, ignorat tamen homo suam suam; et cum atare putat, tollitur et perit apes ejus. Nescit enim homo quando vel ubi vel quomodo morietur: et tamen certus est quod eum mori oportet. Ecce, Domine, quam magna miseria hominis in qua sum, nec timeo; quam grandis calamitas quam patior, nec doleo, et ad te non clamabo. Clamabo, Domine, antequam transeam: si forte non transeam, sed in te maneam. Dicam ergo, dicam miseriam meam: confitear, nec erubescam ante te, vilitatem meam. Adjura me, fortitudo mea per quam sublevo; succurre, virtus per quam sustentor; veni, lux per quam video; appare, gloria per quam gaudeo. Appare, inquam, et vivam.

CAPUT III. Hominis miseria et fragilitas. (a) O lux quam videbat Tobias, quando oculis clausis docebat filium viam vitæ (*Tob. iv. 2-20*); lux quam videbat Isaac interius, quando caligantibus oculis exterior filio futura narrabat (*Gen. xxvii. 28*); lux, inquam, invisibilis, cui omnis abyssus humani cordis est visibilis; lux quam Jacob videbat, quando, sicut tu intus docebas, filiis exterioris ventura prædicebat (*Id. xlii. 1-28*); ecce tenebræ sunt super faciem abissi mentis meæ, tu es lumen: ecce caligo tenebrarum super aquas cordis mei, tu es veritas. O Verbum per quod facta sunt omnia, sine quo factum est nihil; Verbum quod est ante omnia, ante quod nihil; Verbum creans omnia, sine quo nihil omnia (*Joan. i. 3*); Verbum regens omnia, sine quo non sunt omnia; Verbum quod dixisti in principio, *Fiat lux, et facta est lux* (*Gen. i. 3*), dic etiam nunc, *Fiat lux, et facta sit lux*: et videam lumen, et cognoscam quidquid non est lumen; quia sine te mihi tenebræ lumen, et lumen tenebræ ponuntur. Et sic sine tua luce non est veritas, adest error; adest vanitas, non est veritas; non est discretio, adest confusio; adest ignorantia, non est scientia; adest cæcitas, non est visio; adest inivium, non est via; adest mors, non est vita.

CAPUT IV. Luminis Dei necessitas et imploratio. Ecce, Domine, quia non est lux, est mors: imo non est mors, quia nihil est mors; nam per ipsam ad nihil tendimus, dum nos nihil facere per peccatum non formidamus. Et juste quidem hoc, Domine; nam digna factis recipimus, dum ad nihilum devenimus sicut aqua decurrunt: quia sine te factum est nihil, et nos faciendo nihil, facti sumus nihil: quia sine te sumus¹, per quem facta sunt omnia et sine quo factum est nihil. O Domine Verbum, o Deus Verbum, per quod facta sunt omnia, sine quo factum est nihil

(*Joan. i. 3*); vix mihi misero toties obsecrato, quia tu lux, et ego sine te; toties vulnerato, quia tu salus, et ego sine te; toties infatuato, quia tu es veritas, et ego sine te; toties oberrato, quia tu via, et ego sine te; toties mortuo, quia tu vita, et ego sine te; toties annihilato, quia tu Verbum per quod facta sunt omnia, et ego sine te, sine quo factum est nihil. O Domine Verbum, o Deus Verbum, qui es lux per quam facta est lux; qui es via, veritas et vita (*Id. xiv. 6*); in quo non sunt tenebræ, error, vanitas, neque mors; lux sine qua tenebræ, via sine qua error, veritas sine qua vanitas, vita sine qua mors; dic verbum, dic, Domine. Fiat lux, ut videam lucem, et vitam tenebras; videam viam, et vitam inivium; videam veritatem, et vitam vanitatem; videam vitam, et vitam mortem. Illuminare, Domine lux mea, illumina me, et salus mea, quem timebo, Dominus meus quem laudabo, Deus meus quem honorificabo, pater meus quem amabo, sponsum meus cui me servabo. Illuminare, inquam, illuminare, lux, huius cæco tuo qui in tenebris et in umbra mortis sedet, et dirige pedes ejus in viam pacis, per quam ingrediar in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei in voce exultationis et confessionis. Vere confessio est via per quam ingrediar ad te, via per quam egrediar ad inivio, et redeam ad te viam, quia tu es vera via vitæ.

CAPUT V. Misera nostra a peccato. Quod peccatum nihil sit. Quod peccans nihil fiat. Confitear ergo, confitear tibi, Domine Pater, rex cæli et terræ, miseriam meam, ut me venire liceat ad misericordiam tuam. Miser quippe factus sum, et ad nihilum redactus sum, et nescivi; quia tu es veritas, et ego non eram tecum. Vulneraverunt me iniquitates meæ, et non dolui; quia tu es vita, et ego non eram tecum. Ad nihilum deduxerunt me; quia tu es Verbum, et ego non eram tecum, per quem facta sunt omnia, sine quo factum est nihil: et ideo sine te factus sum nihil, quia est nihil quod ad nihilum ducit. Omnia per Verbum facta sunt, quæcumque facta sunt. Et qualia facta sunt? *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, et erant valde bona* (*Gen. i. 31*). Omnia quæcumque sunt, per Verbum facta sunt: et quæcumque per Verbum facta sunt, valde bona sunt. Quare bona sunt? Quia per Verbum facta sunt. *Et sine ipso factum est nihil* (*Joan. i. 3*); quia nihil bonum sine summo bono, sed malum est ubi non est bonum, quod² utique nihil est; quia nihil aliud est malum, quam privatio boni; sicut nihil aliud est cæcitas, quam privatio luminis. Malum igitur nihil est; quia utique sine Verbo factum est, sine quo factum est nihil. Illud autem malum est, quod privat³ illo bono per quod facta sunt omnia bona, scilicet Verbo per quod facta sunt omnia quæcumque sunt. At quæ non sunt, per ipsum facta non sunt, et ideo nihil sunt. Et ideo mala sunt, quæ facta non sunt; quia omnia quæcumque sunt, per Verbum facta sunt, et omnia per Verbum bona facta sunt. Cum igitur omnia per Verbum facta sunt, mala per ipsum non sunt: restat igitur, quod omnia quæcumque facta non sunt, bona non sunt; quia omnia quæ facta sunt, bona sunt. Et ideo mala non sunt, quia facta non sunt⁴; et ideo nihil sunt, quia siue Verbo factum est nihil. Malum igitur nihil est; quia factum non est. Sed qualiter malum est, si factum non est? Quia malum privatio Verbi est, per quod bonum factum est. Esse ergo sine Verbo malum est; quod esse non est, quia sine ipso nihil est. Sed quid est separari a Verbo? Si hoc velis scire, audi quid sit Verbum. Verbum Dei dicit, *Ego sum via, veritas et vita* (*Id. xiv. 6*). Separari ergo a Verbo, est esse sine via, siue veritate, sine vita; et ideo sine ipso nihil, et ideo malum; quia separari a

¹ Has voces, *quia tu es vera via et vita*, non habent Mss.

² Ms. REGIUS, *quia*.

³ Editi et REGIUS Ms., *privatio*.

⁴ Sic duo Mss. At REGIUS: *imo mala sunt quæ facta non sunt. Et editi: Et ideo mala sunt, quæ, etc.*

¹ In solis editis hic additur, *nihil*.

(a) Ex lib. 10 Confessionum, cap. 34.

bono¹, per quod facta sunt omnia bona valde. Separari autem a Verbo, per quod omnia facta sunt, nihil aliud est quam deficere, et a facto transire in defectum: quia sine ipso est nihil. Quoties ergo a bono devias, a Verbo te separas, quia ipsum est bonum; et ideo nihil efficias, quia sine Verbo es, sine quo factum est nihil.

Nunc, Domine, illuminasti me, ut viderem te: vidi te, et cognovi me, quia toties nihil factus sum, quoties a te separatus sum; quia bonum quod tu es, oblitus sum, et ideo malus effectus sum. Væ mihi misero! ut quid hoc non cognoscebam, quia te deserens nihil habebam? Sed quid hoc quero? Si nihil eram, quomodo cognoscere volebam? Scimus quia nihil nihil est; et quod nihil est, non est; et quod non est, bonum non est, quia nihil est. Si ergo nihil fui, cum sine te fui, quasi nihil fui, et velut idolum quod nihil est: quod quidem aures habet, et non audit; nares habet, et non odorat; oculos habet, et non videt; os habet, et non loquitur; manus habet, et non palpat; pedes habet, et non ambulat; et omnia lineamenta membrorum sine sensu eorum.

CAPUT VI. Peccatoris miseria. Sine Verbo nihil est, nihil conservatur. Cum igitur fui sine te, non fui; quia nihil fui. Et ideo cæcus eram, surdus et insensibilis; quia nec bonum discernerebam, nec malum fugiebam, nec dolorem vulnerum meorum sentiebam, nec tenebras meas videbam; quia eram sine te vera lux, quæ illuminas omnem hominem venientem in hunc mundum (Joan. 1, 9). Væ mihi! vulneraverunt me, et non dolui; traxerunt me, et non sensi: quia nihil eram, quia sine vita eram, quæ est Verbum per quod facta sunt omnia. Ideo, Domine lux mea, inimici mei de me fecerunt quæcumque vulerunt, percusserunt, nudaverunt, polluerunt, corruerunt, vulneraverunt et occiderunt me: quia recessi a te, et factus sum nihil sine te. Heu, Domine, vita mea qui fecisti me, lux mea qui direxisti me. Defensor vitæ meæ, miserere mei et resuscita me². Domine Deus meus, spes mea, virtus mea, fortitudo mea, consolatio mea in die tribulationis meæ, respice inimicos meos, et eripe me: fugiant a facie tua qui oderunt te, et ego vivam in te per te. Ipsi enim, Domine, consideraverunt me, et videntes me sine te, desperxerunt me. Diviserunt sibi vestimenta virtutum quibus ornaveras me (Psal. xxi, 18, 19), fecerunt sibi viam per me, sub pedibus suis conculcaverunt me: facibus peccatorum polluerunt templum sanctum tuum, posuerunt me desolatam et mœreore confectam. Ibam post eos cæcus et nudus, et illaqueatus funibus peccatorum. Trahebant me post se in circuitu de vitio in vitium, et de luto in lutum: et ibam absque fortitudine ante faciem subsequentis. Servus eram, servitutum amabam. Cæcus eram, cæcitatē desiderabam. Vincius eram, vincula non horrebam. Amarum dulce, et dulce amarum credebam. Miser eram, non cognoscebam; et hoc quia sine te Verbo eram, sine quo factum est nihil, per quod omnia conservantur, sine quo omnia annihilantur. Sicut enim omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil; sic per ipsum omnia conservantur quæcumque sunt, sive in cælo, sive in terra, sive in mari, et in omnibus abyssis. Nec pars partem in lapide adheret, nec in aliquo creaturum: nisi quia per Verbum conservantur, per quod omnia facta sunt. Adhæream ergo tibi, Verbum, ut conserves me; quia ubi a te recessi, perii in me: nisi quia tu qui feceras, refecisti me. Ego peccavi, tu me visitasti; ego cecidi, tu me erexisti; ego ignoravi, tu me docuisti; ego non vidi, tu me illuminasti.

CAPUT VII. Amor Dei beneficiorum intuitu excitatur. Creations beneficium. Homo quatenus angelis inferior. Miser ego, Deus meus, quantum teneor diligere te,

ostende mihi; quantum debeo laudare te, demonstra mihi; quantum debeo placere tibi, innotescere mihi. Intona, Domine, vocem grandi et forti in interiore aures cordis mei: doce me et salva me, et collaudabo te; qui creasti me, cum nihil essem; qui illuminasti me, cum in tenebris essem; qui resuscitasti me, cum mortuus essem; qui pavisti me a juventute mea omnibus bonis tuis. Hunc inutilem vermem, foetentem peccatis, nutris omnibus optimis donis tuis. Aperi mihi, o clavis David, qui aperis, et nemo claudit illi cui tu aperis; claudis, et nemo aperit illi cui tu claudis: aperi mihi ostium luminis tui, ut ingrediar, et videam, et cognoscam, et confitear tibi in toto corde meo, quia misericordia tua magna est super me, et eruisti animam meam ex inferno inferiori. Domine Deus meus, quam admirabile, quam laudabile est nomen tuum in universa terra! Et quid est homo quod memor es ejus, aut filius hominis quoniam visitas eum (Psal. viii, 2, 5)? Domino spes sanctorum, et turris fortitudinis eorum; vita animæ meæ, per quam vivo, sine qua morior; lumen oculorum meorum, per quod video, sine quo orbor; gaudium cordis mei, et lætitia spiritus mei, diligam te toto corde meo, tota anima mea, totis medullis et visceribus meis, quia tu prior dilexisti me (I Joan. iv, 19). Et unde hoc mihi, o creator cæli et terræ et abyssi, qui bonorum meorum non indiges; unde hoc mihi, qui dilexisti me? O sapientia quæ aperis os mutorum, o Verbum per quod facta sunt omnia, aperi os meum, da mihi vocem laudis, ut earum omnium beneficia tua, quæ mihi, Domine, a principio contulisti. Ecce enim sum, quia tu creasti me: et quod me creares, et in numero creaturarum tuarum numerares, ab æterno tu præordinasti. Antequam quidem faceres a principio, antequam extenderes quos; necdum erant abyssi, aubæ terram non feceras, nec montes erant veras, necdum fontes eruperant (Prov. viii, 22-27), antequam hæc omnia quæ fecisti, per Verbum faceres, me creaturam tuam fore, certissima veritatis tuæ providentia prævdisti, et esse me creaturam tuam voluisti. Et hoc unde mihi, Domine benignissime, Deus altissime, pater misericordissime, creator potentissime et semper mitissime? Quæ mea merita, quæ mea gratia, ut complaceret ante conspectum tuæ magnificæ majestatis creare me? (a) Non eram, et creasti me; nihil fueram, et de nihilo me aliquid esse fecisti? Quale autem aliquid? Non stellam, non ignem, non avem vel piscem, non serpentem vel aliquid ex brutis animalibus, non lapidem vel lignum; non ex eorum genere; quæ tantum habent esse; vel ex eorum, quæ tantum esse possunt et crescere; non ex eorum genere, quæ tantum esse et crescere et sentire possunt: sed super omnia hæc voluisti me esse ex his quæ habent esse, quia sum; et ex his quæ habent esse, crescere et sentire, quia sum, cresco et sentio.

CAPUT VIII. Quando aequalis. Quatenus creatura dignissima. Quale beneficium posse filium Dei fieri. Hæc nobis capacitas ex mera gratia. Et paulo minus me parem creasti Angelis, quia rationem te cognoscendi cum ipsis a te communem accepit. Sed paulo minus utique dixi; nam illi tuam felicem notitiam jam habent per speciem, ego vero per apem; illi facie ad faciem, ego per speculum in ænigmatem; illi plene, ego autem ex parte. Sed cum venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est, quando jam revelata facie tuam faciem videbimus. Quid jam prohibebit nos non esse minores paulo minus ab Angelis, quos tu, Domine, corona spei, quæ ornata est gloria, gloria et honore coronaveris; quos tu nimis quasi amicos tuos honorificaveris, inio per omnia pares et æquales Angelis feceris? Nempe et hoc veritas tua dicit: æquales enim sum Angelis, et filii Dei sunt (Luc. xx, 36). Quidni filii Dei sunt, si pares creaturæ? Vere quidem erunt filii Dei, quia fi-

¹ Sic Mss., nisi quod in Reg., separans a bono. At editi, separatur a verbo.

² Mss., dilexisti.

³ Mss. Reg. hic addit, et retribuam me.

(a) Vid. librum de Spiritu et Anima, cap. 17.

lius hominis factus est Filius Dei. Hoc itaque consideranti nihil fiducia est dicere, Non homo minor paulo minus est ab Angelis, non utique tantum æqualis Angelis; sed superior Angelis: quia homo Deus, et Deus homo, non angelus. Et dicam propter hoc hominem esse creaturam dignissimam, quia Verbum quod erat in principio Deus apud Deum; Verbum per quod Deus dixit, *Fiat lux, et facta est lux* (Gen. 1, 3), angelica scilicet natura. Verbum per quod Deus creavit omnia in principio, idem *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis, et vidimus gloriam ejus* (Joan. 1, 1, 14). Ecce gloria per quam glorior, quando sanum glorior. Ecce gaudium per quod gaudeo, quando sanum gaudeo, Domine Deus meus, vita et gloria tota anime meæ.

Confiteor ergo, Domine Deus meus, cum me creasti rationis capacem, Angelis quodam modo parem creasti: quia perficere¹ possum per Verbum tuum, ut veniam ad æqualitatem Angelorum, ut habeam adoptionem filiorum per unigenitum Verbum tuum, Domine, per Filium tuum dilectum, in quo tibi bene complacuit, per virum coherentem² et consubstantiali tibi et coeternum Jesum Christum, unicum Dominum et redemptorem nostrum, illuminatorem et consolatorem nostrum, advocatum nostrum apud te, et lumen oculorum nostrorum, qui est vita et salvator noster, et spes unica nostra; qui nos dilexit magis quam se, per quem habemus fiduciam repositam et firmam spem apud te, et accessum veniendi ad te; quoniam *dedisti potestatem filios Dei fieri his qui credunt in nomine ejus* (Ibid., 12). Laudem tribuam nomini tuo, Domine, qui me ad imaginem et similitudinem tuam creando (Gen. 1, 27), tantæ gloriæ fecisti me fore susceptibilem, ut possim filius Dei fieri. Hoc utique non possunt arbores, non possunt lapides, non generaliter omnia que moventur, vel crescant in aere, vel in mari, vel in terra: quia non dedit eis potestatem Verbum tuum filios Dei fieri, quia rationem non habent; nam et hæc potestas in ratione consistit, per quam cognoscimus Deum. Dedit autem hanc hominibus, quos creavit rationabiles ad imaginem et similitudinem suam. Et ego utique, Domine, per tuam gratiam, homo sum: et filius tuus esse possum per gratiam, quod illi non possunt.

Unde hoc mihi, Domine, veritas summa, veraque summitas, et principium omnium creaturarum; unde hoc mihi, Domine, ut possim filius tuus fieri, quod illi non possunt? Tu enim manens in æternum omnia creasti simul. Simul creasti homines et jumenta, lapides et virentia terræ. Non præcesserunt merita, nulla eorum antecessit gratia: quia omnia tua tantum bonitate creasti, et pares omnes creature: fuerit in meritis, quia omnium nulla fuit merita. Et unde ergo magis tua bonitas in hac tua creatura, quam fecisti rationalem, quam in omnibus aliis que sunt sine ratione, apparuit? Quare non ego sicut omnes illæ, aut cur non omnes illæ sicut ego, aut ego solus sicut et illæ? Quæ mea merita, quæ mea gratia, ut me filium³ Dei posse fieri susceptibilem creares, quod illis omnibus denegares? Absit, Domine, ut hoc sentiam. Tua tautur gratia, tua tantum bonitas hoc fecit, ut essem particeps dulcedinis ejus. Illa igitur gratia qua me de nihilo creasti, illam, quæso, Domine, da mihi gratiam, ut tibi de hoc referam gratias.

CAPUT IX. *De omnipotentia Dei. Cur nos non lapis, arbor, etc., facti.* Omnipotens manus tua semper una et eadem, creavit in celo Angelos, in terra vermiculos: non superior in illis, non inferior in istis. Sicut enim nulla manus Angelum, ita nulla posset creare vermiculum: sicut nulla cælum, ita nulla posset creare minimum arboris folium: sicut nulla corpus, ita nulla unum capillum album posset facere aut nigrum; sed omnipotens manus tua, cui omnia pari modo sunt possibilis. Nec enim possibilis est

ei creare vermiculum, quam angelum; nec impossibilis extendere cælum, quam folium; nec levius formare capillum, quam corpus; nec difficilius fundare terram super aquas, quam aquas fundare super terram¹: sed omnia quæcumque voluit fecit, in celo et in terra, in mari et in omnibus abyssis, et me inter omnia, sicut voluit, potuit et scivit. Potuit quidem manus tua, Domine, me lapidem, vel avem, vel serpente vel belluam aliquam creare, et scivit: sed noluit propter suam bonitatem. Quare ego non lapis, vel arbor, vel aliqua bellua? Quia sic ordinavit bonitas tua. Et ut hoc ordinaret, non præcesserunt merita mea.

CAPUT X. *Homo insufficiens ad laudandum Deum. Quis Deum laudet. Laus hominis vera. Rursus de insufficiencia ad laudem Dei. Unde suppleatur.* Unde hoc mihi, Domine? unde mihi laudes ad laudandum te? Sicut fecisti me sine me, sicut placuit ante te; ita laus tibi est sine me, sicut complacet ante te. Laus tua, Domine, tu ipse es. Laudent te opera tua secundum multitudinem magnitudinis tuæ. Laus tua, Domine, incomprehensibilis est; corde non comprehenditur, ore non mensuratur, aure non percipitur: quia ista transeunt, et laus tua manet in æternum. Cogitatio incipit, cogitatio finitur; vox sonat et transit; auris audit, et auditus desinit²; laus vero tua in æternum stat. Quis ergo est qui te laudet? Quis homo annuntiet laudem tuam? Laus tua perpetua est, transitoria non est. Hic te laudat, qui te ipsum laudem tuam credit. Hic te laudat, qui se ipsum noscit in tuam laudem non posse pertingere. Laus perpetua, quæ nunquam transiit, in te laus nostra, in te laudabitur anima mea. Non nos laudamus te: sed tu te, et per te, et in te; et nobis etiam laus est in te. Tunc veram habemus laudem, quando a te habemus laudem, quando lux approbat lucem; quia tu vera laus veram tribuis laudem. Quoties ab alio quam a te querimus laudem, toties tuam amittimus laudem: quia illa transitoria est, sed tua æterna. Si transitoriam querimus, æternam amittimus. Si æternam volumus, transitoriam non amemus. Laus æterna, Domine Deus meus, a quo omnis laus, sine quo nulla est laus, non valeo laudare te sine te: habeam te, laudabo te. Quis enim ego sum, Domine, per me qui laudem te? Pulvis et cinis ego sum, canis mortuus et fetens ego sum, vermis et putredo ego sum. Quis ego sum, ut laudem te, Domine Deus, fortissime spirituum universæ carnis, qui habitas æternitatem? Numquid tenebræ laudabunt lucem, aut mors vitam? Tu lux, ego tenebræ; tu vita, ego mors. Numquid vanitas veritatem laudabit? Tu es veritas, ego homo vanitati similis factus. Quid ergo, Domine, laudabit te? Numquid miseria mea laudabit te? Numquid letor laudabit odorem? Numquid mortalitas hominis, quæ hodie est et cras tollitur, laudabit te? Numquid laudabit te putredo, et filius hominis vermis? Numquid laudabit te, Domine, qui in peccatis genitus est et natus? Laudet te, Domine Deus meus, omnipotens potentia tua, incircumscriptibilis sapientia tua, infabilis bonitas tua. Laudet te supereminens clementia tua, superabundans misericordia tua, sempiterna quoque virtus et divinitas tua. Laudet te omnipotentissima fortitudo tua, summa quoque benignitas et charitas tua, propter quam creasti nos, Domine Deus vita anime meæ.

CAPUT XI. *Spes salutis nititur bonitate quam creavit.* Ego autem creatura tua, sub umbra alarum tuarum sperabo in bonitate tua, qua creasti me. Adjuva creaturam tuam, quam creavit benignitas tua: non pereat in malitia mea, quod operata est bonitas tua; non pereat in miseria mea, quod fecit summa clementia tua. Quæ est enim utilitas in creatione tua, si descendam in corruptionem meam? Numquid enim

¹ Er. Lugd. Ven. et Lov. sic exhibent hunc locum: *Nec difficilium fundare terram super aquas, quam aquas super terram.* M.

² Mss., *transit.*

¹ Mss. Reg., *perficere.*

² Ita Mss. Al. editi, *per unicum coherentem.*

³ Mss. Reg., *filii.*

vane constituisti omnes filios hominum? Creasti me, Domine, rege quod creasti. Opera manuum tuarum ne despicias, Deus. Me fecisti de nihilo; si me non regis, Domine, iterum revertar ad nihilum. Sicut enim, Domine, non eram, et de nihilo aliquid me fecisti; sic si me non regis, adhuc in nihilum redigar in me. Adjuva me, Domine vita mea, ne peream in malitia mea. Si non creares me, Domine, non essem: quia creasti me, jam sum; si non regis, jam non sum. Non mea merita, non mea gratia, te coegerunt ut creares me, sed benignissima bonitas tua et clementia. Illa charitas, Domine Deus meus, quæ te ad creationem coegit, ipsa, quæso, et modo cogat te ad regendum. Quid enim prodest quod compulsi charitas tua, si peream in miseria mea, et non me regat dextera tua? Hæc te cogat, Domine Deus meus, clementia ad salvandum, quod creatum est, quæ te compulsi creare, quando creatum non est. Ipsa te vincat charitas ad salvandum quæ te vicit ad creandum; quia nec nunc minor est, quia ipsa charitas tu ipse es, qui semper idem es. Non est abbreviata manus tua, ut salvare nequeat; neque aggravata est auris tua, ut non audiat (*Isai. Lix, 1*); sed peccata mea dividerunt inter me et te, inter tenebras et lucem, inter imaginem mortis et vitam, inter vanitatem et veritatem, inter lunaticam hanc vitam meam et sempiternam tuam.

CAPUT XII. *Contra concupiscentiarum laqueos oratio. Hos laqueos quis effugiat.* Hæc sunt umbræ, quibus operior in hac abyso caliginosa carceris hujus, in quo prostratus jaceo donec aspiret dies, et inclinentur umbræ, fatigæ vox in firmamento virtutis tuæ, vox Domini in virtute, vox Domini in magnificentia: dicatque, Fiat lux, et effugentur tenebræ, et appareat arida, germinetque terra herbam virentem et facientem semen et fructum bonum justitiæ regni tui. Domine Pater et Deus, vita per quam omnia vivunt, et sine qua omnia mortua computantur, ne derelinquas me in cogitatu maligno, et extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi. Aufer a me concupiscentiam, et animo irreverenti et infrunito ne tradas me (*Ecclesi. xxiij, 4-6*): sed posside cor meum, ut te cogitet semper. Illumina oculos meos, ut te videant, et non extollantur ante te, gloria sempiterna: sed humiliter sentiant, non in mirabilibus super se; et quæ a dextris sunt videant, non quæ a sinistris abs te. Et palpebræ meæ præcedant gressus meos: nam et palpebræ tuæ interrogant filios hominum (*Psal. x, 6*). Alide concupiscentiam meam dulcedine tua, quam abscondisti timentibus te, ut concupiscam concupiscere te concupiscentiis sempiternis: ne vanis illectus et deceptus interior gustus ponat amarum dulce, et dulce amarum, tenebras lucem, et lucem tenebras in medio tuo decipularum passim ab inimico super faciem viæ hujus ad capiendas animas paratarum, quibus plenus est totus mundus, ut is qui vidit, sub silentio non transivit, inquis: *Quidquid enim est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ* (*I Joan. ij, 16*). Ecce, Domine Deus meus, mundus totus plenus est concupiscentiarum laqueis, quos paraverunt pedibus meis. Et quis effugiet hos laqueos? Profecto a quo tu abstuleris extollentiam oculorum suorum, ut non eam capiat concupiscentia oculorum; et a quo tu abstuleris carnis concupiscentiam, ne eam capiat carnis concupiscentia; et a quo tu abstuleris animum irreverentem et infrunitum, ne eum cadit decipere superbia vitæ. O quam felix qui hac facies! quippe pertransibit immunis. Nunc deprecor te per te, adjuva me; ne corruptum in conspectu adversariorum meorum captus laqueis eorum, quos paraverunt pedibus meis, ut incurvent animam meam. Sed erue me, virtus salutis meæ: ne sibi risum exhibeant de me inimici tui qui oderunt te. Exsurge, Domine Deus meus, fortis meus; et dissipentur inimici tui, et fugiant qui oderunt te a facie tua (*Psal. Lxvij, 1*): sicut fluit cera a facie ignis, sic pereant peccatores a facie Dei. Et ego abscondar in abscondito faciei tuæ, et gaudeam cum filiis

tuis, satiatus omnibus bonis tuis. Et tu, Domine Deus, pater orphanorum, et tu, mater pupillorum tuorum, audi ejulationem filiorum tuorum; et extende alas tuas, ut fugiamus sub eis a facie inimici, turris fortitudinis Israel, qui non dormitatis neque dormis custodians Israel, quia non dormitat hostis qui impugnat Israel.

CAPUT XIII. *De mirabili luce Dei. Quod in solo Deo bene sit homini. De variis Dei beneficiis.* Lux quam non videt alia lux; lumen quod non videt aliud lumen; lux quæ obtenebras omnem lucem; et lumen quod excæcas omne extraneum lumen; lux a qua omnis lux, lumen a quo omne lumen; lumen ad quod omne lumen est tenebræ, ad quod omnis lux obscuritas; lux cui omnes tenebræ lucem, cui omnis obscuritas lux; lux supra quam cæcitas non obnubilat, quam caligo non hebetat, quam tenebræ non obfuscant, quam nulla obstantia claudunt, quam nunquam separat aliqua umbra: lux quæ illuminat omnia tota simul et semel et semper, absorbe me in claritate tua abyssum, ut videam undique te in te, et me in te, et cuncta sub te. Ne derelinquas me; ne accrescat umbræ igrorantiae meæ, et multiplicentur delicta mea. Sine te enim omnia mihi sunt tenebræ, omnia mala; quia nihil bonum sine te vero, solo et summo bono. Hoc confiteor, (a) hoc scio, Domine Deus meus, quia ubicumque sum sine te, male est mihi præter te, non solo extra me, sed etiam in me; quia omnia copia quæ non est Deus meus, mihi est egestas. Satiabor tantum cum apparuerit gloria tua (*Psal. xvi, 15*). Etenim, Domine vita mea beata, ut miseriam meam confiteri tibi, ex quo ab unitate tua cecidi, summum et unum bonum; temporarium rerum multiformitas lapsus me per carnales sensus disverberavit, et ab uno te in multa divisit: et facta est mihi abundantia laboriosa, et egestas copiosa, dum aliud et aliud sequebar, et a nullo implebar; dum in te non inveniebar, incommutabile et singulare et indivisum unum bonum, quod secutus non erro, quod consecutus non doleo, quod possidens satiatur totum desiderium meum. Heu misera magna! heu me! Domine, misera anima mea te refugit, cum quo semper abundat et gaudet; et sequitur mundum, cum quo semper eget et dolet. Mundus clamat, Deficio; et tu clamans, Redicio: et misera anima mea magis se putat deficientem, quam reficientem. Plane infirmitas mea hæc est. Medice spirituum, sanam illam, ut consistat tibi, salus animæ meæ, toto corde meo super omnibus beneficiis tuis, quibus pascis me a juventute mea et usque in senectam et senium. Te deprecor per te ipsum, ne derelinquas me.

(b) Fecisti me cum non essem, redemisti me cum perissem. Perieram, mortuus fueram; ad mortuum descendisti, mortalitatem suscepisti, ad servum rex descendisti. Ut servum redimeres, te ipsum tradidisti; ut ego viverem, tu mortem suscepisti, mortem vicisti; me restaurasti, cum te humiliasti. Perieram, abieram, in peccatis venundatus eram; venisti pro me, ut redimeres me: et tantum me dilexisti, ut sanguinem tuum in pretium dares pro me. Dilexisti me plus quam te, quia mori voluisti pro me. Tali pacto, tam caro pretio reduxisti me de exilio, redemisti me de servitio, retraxisti me de supplicio. Vocasti me nomine tuo, signasti me sanguine tuo, ut memorale tuum semper esset apud me, et nunquam recederet a corde meo, qui pro me nunquam recessisti a cruce. Unxisti me oleo tuo quo tu unctus fuisti ut a te Christus diceret christianus. Et in manibus tuis descripsisti me; ut semper sit memoria mea apud te, si tamen memoria tua jugiter fuerit apud me. Sic igitur gratia tua et misericordia semper prævernerunt me: de multis namque periculis sæpe liberasti me, libe-

¹ Ms. Colbertinus, ostia.

(a) Ex lib. 13 Confessionum, cap. 8.

(b) Vide librum de spiritu et Anima, cap. 17; librum de Diligendo Deo, capp. 6 et 7; et apud Anselm. Medit. 7.

rator meus; quando erravi, ad viam reduxisti me; quando ignoravi, docuisti me; quando peccavi, corripuisti me; quando fui tristis, consolatus es me; quando desperavi, confortasti me; quando cecidi, erexisti me; quando meli, tenuisti me: quando ivi, duxisti me; quando veni, suscepisti me; quando dormivi, custodisti me; quando clamavi, exaudivisti me.

CAPUT XIV. Quod Deus jugiter inspicit opera et intentiones hominum. (a) Hæc et multa alia beneficia fecisti mihi, Domine Deus meus, vita animæ meæ: de quibus dulce esset mihi semper loqui, semper cogitare, semperque tibi gratias agere: ut possim te pro omnibus bonis tuis laudare, et amare te toto corde meo, et tota anima mea, et tota mente mea, et tota fortitudine mea, simul et ex omnibus medullis intimis cordis mei, et omnium compagum mearum, beata dulcedo, Domine Deus meus, omnium qui delectantur in te. Sed imperfectum meum viderunt oculi tui (*Psal. cxxxviii, 16*): oculi, inquam, tui multo lucidiores super solem, circumspicientes omnes vias hominum et profundum abyssi, qui in omni loco semper contemplantur bonos et malos (*Prov. xv, 3*). Cum enim cunctis præsideas singula implens, totus semper ubique præsens, cunctorumque curam agens quæ creasti, quia nihil odisti eorum quæ fecisti; sic gressus meos seminatimque consideras, et dic noctuque super custodiam meam vigilas, omnes semitas meas diligenter notans, speculator perpetuus, voluti si totius creaturæ tuæ cæli et terræ oblitus, tantum me solum consideres, et nihil sit tibi curæ de aliis. Neque enim crescit lux incommutabili visionis tuæ; si tantum unum aspicias; neque minuitur, si innumera videas et diversa: quia sicut unum totum simul perfecte consideras, sic singula quælibet, licet diversa, perfecte simul totaque totus conspicit visus tuus. Sed omnia sicut unum¹, et sicut unum omnia, sic singula totum simul sine divisione, vel commutatione, vel diminutione consideras. Itaque totus tu in toto tempore sine tempore, totum me simul semperque consideras, ac si nihil aliud considerare habeas. Sic igitur super custodiam meam stas², sicut si omnino oblitus sis, et mihi soli intendere velis. Semper quippe te ubique præsentem exhibes, semper te paratum offiri, si me paratum invenieris. Quocumque iero, tu me, Domine, non deseris, nisi prior ego te deseram. Ubicumque fuero non recedis, quoniam ubique es; ut quocumque iero, inveniam te, per quem possim esse me peram sine te, cum sine te esse non possim. Fator equidem, quia quidquid facio, quæcumque facio, ante te facio: et illud quidquid est quod facio, melius tu vides quam ego qui facio. Quidquid enim semper operor, tu pariter semper præsens assistis: utpote perpetuus inspector omnium cogitationum, intentionum, delectationum, et operationum mearum. Domine, ante te est semper omne desiderium meum, ante te tota cogitatio mea. Tu vides unde veniat spiritus, ubi sit, et quo vadat: quia tu es spiritus omnium spirituum ponderator. Et utrum radix sit dulcis, an amara, de qua foris pulchra folia emittuntur, tu iudex internus melius ipse (b) me nosci, et medullas etiam radicum subtilius perscrutaris: et non solum intentionem, sed etiam radicem ejus medullam intimam discretissima tuæ lucis veritate colligis, intueris et signas; ut reddas unicuique non tantummodo secundum opera vel intentionem, sed etiam secundum ipsam interioriorem abscuditam medullam radicis, de qua procedit intentio operantis. Ad quid tendo cum operor, quidquid cogito, et in quocumque delector, tu vides, aures tuæ audiunt, oculi tui con-

siderant, signas attente, notas et scribis in libro tuo, sive bonum fuerit sive malum: ut reddas postea pro bono præmia, et pro malo supplicia, quando aperientur libri, et iudicabimur secundum hæc quæ fuerint scripta in libro tuis (*Apoc. xx, 12*). Hoc est forte quod jam dixisti nobis, *Considerabo novissima eorum* (*Deut. xxxii, 30*); et quod de te, Domine, dicitur, *Unicuique suum finem ipse considerat* (*Job. xxxvii, 3*): quoniam tu quidem in omnibus quæ: agimus, finem intentionis, magis quam actum operationis attendis. Cumque hæc diligenter considero, Domine Deus meus, terribilis et fortis, timore pariter et ingenti rubore confundor: quoniam magna nobis est iudicia necessitas juste reatque vivendi, cui cuncta facimus ante oculos iudicis cuncta cernentis.

CAPUT XV. Quod homo per se nihil possit. Quod non habeat unde glorietur. Qui gratia divitiis promeretur. Quid homo per se. Gratia est quod non peccata non labatur. (a) Fortissime, magnipotens, Viderunt spirituum universæ carnis, ejus oculi super omnes vias florum Adam, a die natiuitatis eorum usque ad diem exitus eorum, ut reddas unicuique secundum opera sua bona vel mala; ostende mihi, ut confitear tibi, pauperitatem meam: quoniam dixi quod dives essem, et nullus egrem; et nesciebam quia pauper eram, cæcus, nudus, miser et miserabilis (*Apoc. iii, 17*). Credebam me fore aliquid, cum nihil essem. Dixi, Sapienter efflicar; et stultus factus sum. Cogitabam esse continentem; sed deceptus sum. Et video nunc quia donum tuum est, sine quo nihil possumus facere; quia nisi tu, Domine, custodieris civitatem, frustra vigilat qui custodit eam (*Psal. cxxvi, 1*). Sic docuisti me, ut cognoscerem me: quia dereliquisti me, et probasti me; non propter te ut cognosceres me, sed propter me ut cognoscerem me. Nam, ut dixi, Domine, credebam me aliquid fore ex me, existimabam me sufficere per me, nec percipiebam quoniam tu regebas me, donec aliquantulum te elongasti a me, et cecidi statim in me: et vidi et cognovi quoniam tu regebas me; et quod cecidi, fuit ex me, et quod surrexi, fuit ex te. Aperuisti mihi oculos, lux, et excitasti et illuminasti me: et vidi quoniam tentatio est hominis vita super terram, et quod gloriari non valeat ante te omnis caro, nec justificetur omnis vivens: quoniam si quid boni est parvum vel magnum, donum tuum est, et nostrum non est nisi malum. Unde igitur gloriabitur omnis caro? Numquid de malo? Hæc non est gloria, sed miseria. Sed numquid gloriabitur de bono? Numquid de alieno? Tuum, Domine, est bonum, tua est gloria. Qui enim de bono tuo gloriam sibi quarrit, et non tibi quarrit; hic fur est et latro, et similis est diabolo, qui voluit furari gloriam tuam. Qui laudari vult de tuo bono, et non quarrit in illo gloriam tuam, sed suam: hic licet propter tuum donum laudetur ab hominibus, a te tamen vituperatur; quia de dono tuo non tuam, sed tuam gloriam quæsitivi. (b) Qui autem ab hominibus laudatur vituperante te, non defendetur ab hominibus iudicante te, nec liberabitur condemnante te. At tu, Domine formator meus ex utero matris meæ, non me sinas cadere in illam exprobrationem, ut exprobretur mihi furari voluisse gloriam tuam. Tibi sit gloria, cujus est omne bonum; nobis autem confusio faciei et miseria, quorum est omne malum, nisi tu volueris misereri. Misereris quippe, Domine, misereris omnium quæ fecisti, et nihil odisti eorum quæ fecisti, et das nobis de bonis tuis, et ditas nos inopes de optimis donis tuis: quoniam diligis pauperes, et divites facis eos divites tuis. Ecce nunc, Domine, pauperes nos filii tui sumus, et pusillus grex tuus: aperi nobis januas tuas, et edent pauperes, et satiabuntur, et laudabunt te qui requirunt te. Scio etiam, Domine, et confiteor docente te, quoniam soli illi

¹ Ita unus e Mas. Regis. At. editi: *Sed sicut omnia, sic unum; sicut unum, sic singula.*

² Mas. Sic ergo ego... stabo, etc.

(a) Et hoc et ut confer cum libris de Spiritu et Anima, cap. 17; de Diligendo Deo, cap. 10; et cum Hug. Victorini lib. de Arta anime.

(b) Id est, quam ego.

(n) Boetius de Consolat. lib. 3, prosa 6. Vide libr. Medii Bernardi. cap. 2, n. 10.

(b) Hug. lib. 10 Confessionum, cap. 30.

qui cognoscere se pauperes, et confiteri tibi paupertatem suam, distabunt a te: quoniam qui se divites existimant cum sint pauperes, a tuis divitiis inveniuntur exclusi. Et ego igitur confiteor tibi, Domine Deus meus, paupertatem meam: et sit tibi tua gloria tota¹, quoniam inum est omne bonum. Per me enim, Domine, fateor, ut docuisti me, nihil aliud sum quam universa vanitas et umbra mortis, et abyssus quædam tenebrosa, et terra inanis et vacua, quæ sine tua benedictione nihil germinat, fructum quoque non facit, nisi confusionem, peccatum et mortem. Si quid boni unquam habui, a te recepi, quidquid boni habeo, tuum habeo². Si quando steti, per te steti, sed quando cecidi, per me cecidi. Semper in luto jacuissem, nisi tu me erexisses: semper cæcus fulssem, nisi tu me illuminasses. Quando cecidi, nunquam surrexisses, nisi tu mihi manum porrexisses. Postquam me erexisti, semper cecidissem, nisi tu me sustinuissets; sæpius perissem, nisi me gubernasses.

Sic semper, Domine, sic semper gratia et misericordia tua prævenit me, liberans me ab omnibus malis, salvans a præteritis, suscitans a præsentibus, et muniens a futuris, præcédens etiam ante me laqueos peccatorum, tollens occasionem et causas; quia nisi tu hoc mihi fecisses, ego omnia peccata mundi fecissem: quoniam scio Domine, quod nullum peccatum est quod unquam fecit homo, quod non possit facere alter homo, si desit Creator a quo factus est homo. Sed quod non facerem, tu fecisti; quod abstinerem, tu jusasti; et quod tibi crederem, tu gratiam infudisti. Tu namque, Domine, rogebas me tibi, servabas me tibi et mihi, et ad alterum et omne aliud peccatum non committerem.

CAPUT XVI. De diabolo et tentationibus ejus. *Diaboli ubique laquei.* Tentator defuit; et ut deesset, tu fecisti. Locus et tempus defuit; et ut hæc deessent, tu fecisti. Adfuit tentator, non defuit locus, non defuit tempus; sed ut non consentirem, tu me tenuisti. Venit tentator tenebrosus, ut est; et ut eum despicerem, tu me confortasti. Venit tentator fortis armatus; et ut me non vinceret, eum refrenasti, et me roborasti. Venit tentator transfiguratus in angelum lucis; et ut me non deciperet, tu eum increpasti, et eum me cognoscerem, tu me illuminasti. Ipse enim est, Domine, draco ille magnus, rufus, serpens antiquus, vocatus diabolus et satanas, habens capita septem et cornua decem (Apoc. xii, 3), quem creasti ad illudendum huic mari magno et spatioso manibus, in quo sunt reptilia quorum non est numerus, et animalia pusilla et magna (Psal. ciii, 25, 26); id est, diversa demoniorum genera, quæ nihil aliud die noctuque operantur, nisi quod circumveniant querentes quem devorent, nisi tu eripias. Ipse enim est draco antiquus ille, qui ortus est in paradiso voluptatis, qui cauda sua trahit tertiam partem stellarum cæli, et eas mittit in terram (Apoc. xii, 4), qui veneno suo corrumpit aquas terræ, ut bibentes homines moriantur, qui sternit sibi aurum quasi lutum (Job xli, 21), et habet fiduciam quod influat Jordanis in os ejus (Id. xl, 18), qui factus est ut nullum timeat. Et quis defendet a morsibus ejus, quis eruet ab ore ejus, nisi tu, Domine, qui congregasti capita draconum magni? Præterea, Domine, super nos alas tuas, ut fugiamus sub eis a facie draconum hujus, qui nos persequitur, et scuto tuo libera nos a cornibus³ ejus. Hoc enim est continuum studium suum, hoc unicum desiderium suum, ut animas devoret quas creasti. Et ideo ad te clamamus; libera nos ab adversario nostro quotidiano, qui, sive dormiamus, sive vigilemus, sive comedamus, sive bibamus, sive quodcumque opus operamur, omnibus modis instat die ac nocte, fraudibus

et artibus, nunc palam, nunc occulte, sagittas venenatas contra nos dirigens, ut interficiat animas nostras. Et tamen, Domine, pessima insania nostra, quia cum continue videamus contra nos draconem ore aperto paratum ad devorandum, nihilominus dormimus et lascivimus in pigritiis nostris, tanquam securi ante eum, qui nihil aliud desiderat quam ut nos perdat. Inimicus ut occidat, semper vigilat sine somno: et nos ut custodiamus nos, nolumus evigilare a somno. Ecce tetendit ante pedes nostros laqueos infinitos, et omnes vias nostras implevit decipulis ad capiendas animas nostras. Et quis effugit? Laqueos posuit in divitiis, laqueos in paupertate, laqueos tendit in cibo, in potu, in voluptate, in somno, in vigiliis: laqueos posuit in verbo et in opere, et in omni via nostra. Sed tu, Domine, libera nos de laqueo venantium, et a verbo aspero (Psal. xc, 3): ut confiteamur tibi dicentes, *Benedictus Dominus, qui non dedit nos in captivum dentibus eorum. Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium: laqueus contritus est, et nos liberati sumus* (Psal. cxliii, 6, 7).

CAPUT XVII. *Lucis Dei ad eos cavendos necessitas. Diaboli versutia.* Et quidem, Domine lux mea, revela oculos meos, ut videam lumen, et ambulem in lumine tuo, et non impingam in laqueos ejus. Quis enim evadet laqueos istos multos, nisi videat eos? Et quis videbit, nisi quem tu illuminaveris lumine tuo? Ipse enim pater tenebrarum laqueos suos abscondit in tenebris suis, ut capiantur in eis omnes qui sunt in tenebris suis, qui sunt filii tenebrarum harum, non videntes lumen tuum, in quo qui ambulat, non timebit. Qui enim ambulat in die, non offendit: qui autem in nocte ambulat, offendit, quia lux non est in eo (Joan. xi, 9 et 10). Tu lux, Domine, tu lux filiorum lucis, tu dies qui nescis occasum, in quo ambulat filii tui sine offensione et sine quo omnes qui ambulant, in tenebris sunt, quia te lucem mundi non habent. Ecce quotidie cernimus, quia quo magis a te vero lumine quis elongatur, eo magis peccatorum involvitur tenebris; et quo magis est in tenebris, eo minus videt laqueos in via sua; et ideo minus cognoscit, et ideo circæ sæpius capitur, et cadit in eis; et quod est horribilius, etiam se cecidisse ignorat. Qui vero suum casum ignorat, eo minus curat surgere, quanto se existimat adhuc stare. Tu vero, lux mentis, Domine Deus meus, nunc illumina oculos meos, ut videam et cognoscam, ne corruam in conspectu adversariorum meorum. Et enim in exterminium¹ nostrum laborat inimicus noster, quem petimus ut facia liquefieri a facie nostra, sicut cera liquecit a facie ignis (Psal. lxxvii, 3). Quoniam, Domine, ipse est latro primus et ultimus, qui consilium fecit ut raperet gloriam tuam, quando inflatus et elatus crepuit et cecidit in foveam suam, et ejecti eum de monte sancto tuo, et de medio lapidum ignitorum, in quorum medio ambulavit. Et nunc, vita mea, Deus meus, ex quo cecidit, non cessat persequi filios tuos. Et in odium tuum, o rex magne, cupit perdere hanc creaturam tuam, quam credivit omnipotens bonitas tua ad imaginem tuam; ut non² possideat gloriam tuam, quam ipse perdidit per superbiam suam. Sed contere eum, fortis noster, ante nos agnos tuos: et illumina nos ut videamus laqueos quos ipse paravit, et evadamus ad te, Letitia Israë.

Et hæc omnia tu, Domine, melius nostis, qui nosti contentionem ejus, et cervicem ejus durissimam. Nec hoc dico ut ostendam tibi, qui omnia vides, et nulla te latet cogitatio. Sed ante pedes tuæ majestatis de inimico meo querimoniam facio, iudex æterne, ut et ipsum damnes, et nos filios tuos salves, quorum fortitudo tu es. Versutus est, Domine, iste hostis et tor-

¹ Ms. Colbertinus, *tota gloria mea.*

² Ms. Regius, *a te habeo.* In editis est utraque lectio.

³ Ms. Regius, *a cornibus.*

¹ Mss. duo, Regius et Colbertinus: *Hoc enim in odium. Medardensis: Et enim in exitum. Forte, in exitum.*

² Sic Ms. Regius. Absent, non, ab aliis libris.

tuosus : nec facile deprehendi possunt circuitus vite ejus, nec cognosci species vultus ejus, nisi tu illumineris. Nam nunc licet, nunc illic; nunc agnum, nunc lupum; nunc tenebras, nunc lucem se ostendit; sed analogis quibuslibet qualitatibus, locis et temporibus, secundum varias rerum mutationes, varias exhibet tentationes. Nam ut tristes decipiat, tristetur et ipse; ut gaudentes illudat, fingit se et ipse gaudere; ut spirituales defraudet, in angulum lucis se transfiguratur; ut fortes comprimat, apparet ut agnus; ut milites devoret, apparet ut lupus. Hæc quidem omnia secundum similitudinem¹ variarum tentationum effici habent, sicut alios a timore nocturno, alios a sagitta volante in die, alios a negotio perambulante in tenebris, alios ab incursu, alios a dæmonio meridiano (*Psal.* xc. 5 et 6). Et ad hæc quis idoneus ut cognoscat? Quis revelabit speciem indumenti ejus, et gyrum dentium ejus quis agnovit? En abscondit sagittas suas in pharetra, et laqueos etiam abscondit sub specie lucis, et hoc difficillius perpenditur, nisi a te, Domine spes² nostra, lumen assumamus, ut videamus. Nam non solum in carnis operibus quæ de facili agnoscuntur, non tantum in ipsis vilis, sed in ipsis quoque spiritualibus exercitiis laqueos abscondit subtiles; et sub virtutum colore ipsa vita induit, et transmutat se in angelum lucis. Hæc et multa alia nititur contra nos filius Belial, iste Satan, Domine Deus noster. Et nunc ut leo, nunc ut draco, manifeste et occulte, intus et extra, die ac nocte insidiat, ut rapiat animas nostras. Et tu eripe nos, Domine, qui salvas sperantes in te : ut ipse de nobis doleat, et tu lauderis in nobis, Domine Deus noster³.

CAPUT XVIII. Ingratitudinis mala. Beneficiorum Dei descriptio. De iisdem gratiarum actio. Deum semper diligere tenemus, nec valeamus nisi dederit. Ego autem filius ancille tue, quæ me commendavit manui tue, jam his pauperentis confessionibus meis confitear tibi, liberator meus, toto corde meo; et recolam ad mentem meam bona quæ fecisti mihi a juventute mea, in omni vita mea. Scio namque quod ingratitude tibi displicet, quæ radix est totius mali spiritualis, et ventus quidam desiccans et urens omne bonum, obstruens fontem divinæ misericordiæ super hominem : qua et mala mortua jam oriuntur, et viva jam opera moriuntur, et ultra non adipiscuntur. Et ego, Domine, gratias tibi agam, ne sim ingratus tibi, liberator meus, quoniam liberasti me. Quoties me jam absorberat ille draco, et tu, Domine, ab ore ejus extraxisti me? Quando vel quoties peceavi, et ipse paratus fuit deglutire me; sed tu defendisti me? Cum contra te inique agebam, cum tua mandata frangebam, stabat paratus ipse ut me raperet ad infernum; sed tu prohibebas. Ego te offendebam, et tu me defendebas; ego te non timebam, et tu me custodiebas. A te recedebam, et inimico meo me exhibebam; tu ipsum ne me acciperet, deterrebas. Hæc mihi tu, Deus meus, beneficia conferebas, et ego non cognoscebam. Sic me multoties a faucibus diaboli liberasti, de ore leonis eripuisti, et ab inferno licet me nescientem multis vicibus reduxisti. Descendi enim usque ad portas inferni, et ne illic intrarem, tu me tenuisti; appropinquavi usque ad portas mortis, et ne me ipsa caperet, tu fecisti. De morte etiam corporis me sæpius eripuisti, salvator meus, cum me graves morbi tenerent, cum fui in periculis multis, per mare, per terras; ab igne et gladio, et ab omni periculo liberans, semper mihi astans, et misericorditer salvans. Sciebas quidem, Domine, quia si tunc mors me præoccupasset, infernus animam meam suscepisset, et perpetuo damnatus fuisset : sed tua misericordia et tua gratia prævenierunt me, eripiens me de morte corporis et de morte animæ, Domine Deus meus. Hæc et multa alia mihi tua beneficia

exhibuisti, et ego eram cæcus, et non cognovi, donec illuminasti me.

Nunc igitur, lux animæ meæ, Domine Deus meus, vita mea per quam vivo, lumen oculorum meorum per quod video, en illuminasti me, et cognosco te, quia vivo per te, et gratias ago tibi, licet viles et exiles et impares beneficiis tuis, quales libet mea fragilitas offero. Quoniam tu es solus Deus meus, creator meus benignus, qui amas animas, et nihil odisti eorum quæ fecisti (*Sap.* xi, 25). En ego primus inter peccatores quos salvasti, ut exemplum aliis tribuam benignissimæ pietatis tue, confitear beneficia tua magna, quoniam eripuisti me de inferno semel et secundo et tertio et contes et millies, et ego semper ad infernum tendebam, et tu me semper reducebas : et cum me juste millies damnasses, si voluisses; noluisti, quia amas a iustas, et dissimulas peccata mea propter poenitentiam, Domine Deus meus, quia multæ misericordiæ in omnibus vis tuis. Nunc ergo video hæc, Domine Deus meus, et cognosco per lumen tuum, et deficit anima mea in misericordia tua magna super me; quoniam eripuisti animam meam ex inferno inferiori, et me reduxisti ad vitam. Totus eram in morte, totum me resuscitasti; et tuum igitur sit totum id quod vivo. Totus tuum me tibi offero : totus spiritus, totum cor, totum corpus, tota vita mea vivat tibi, vita mea; quoniam totum me liberasti, ut totum me possideres; totum me resuscitasti, ut totum me relaberet. Diligam te igitur, Domine virtus mea, diligam te, ineffabilis exultatio mea, et vivat jam non mihi, sed tibi tota vita mea, quæ perierat in miseria mea, quæ resuscitata est in misericordia tua, quæ es Deus misericors et miserator et multæ misericordiæ in millia bis qui diligit nomen tuum. Idcirco, Domine Deus meus, sanctificator meus, jussisti mihi lege tua, ut diligam te toto corde meo, tota anima mea, tota mente mea, tota fortitudine mea (*Deut.* vi, 5; *Math.* xxii, 37), et ex omnibus viribus meis, et etiam ex intimis medullis cordis mei, omnibus horis et momentis quibus fruor bonis misericordiæ tue; quoniam semper perirem, nisi quia semper me regis; semper morerer, nisi quia semper me vivificas, et omni momento me tibi obligas, dum omni momento mihi tua magna beneficia præstas. (a) Sicut ergo nulla est hora vel punctum in omni vita mea, quo tuo beneficio non utar; sic nullum debet esse momentum, quo te non habeam ante oculos in mea memoria, et te non diligam ex omni fortitudine mea. Sed nec hoc valeo, nisi tu dederis mihi, cuius est omne donum bonum, et omne datum optimum descendens a Patre luminum; apud quem non est transmutatio, nec vicissitudo in obumbratio (*Jacobi* i, 17). Non enim est volentis neque currentis, sed tui miserentis (*Rom.* ix, 16), ut diligam te. Tuum est, Domine, hoc donum, cuius est omne bonum. Jubes te diligi, (b) da quod jubes, et jube quod vis.

CAPUT XIX. Amoris fervens desiderium. Beneficiorum Dei recapitulatio. (c) Amo te, Deus meus, magisque semper amare cupio, quia tu es revera omni melle dulcor, omni lacte nutritibilior, et omni luce clarior. Idcirco super omne aurum et argentum et lapidem pretiosum es mihi clarior. Displacet enim mihi quidquid agebam in sæculo præ dulcedine tua, et decore domus tue, quam dilexi. (d) O ignis qui semper ardes et nunquam extingueris, o amor qui semper ferves et nunquam tepescis, charitas Deus meus, accende me. Accende, inquam, totum me, ut totus diligam solum te. Minus enim te amat, qui tecum aliquid amat quod non propter te amat. Diligam te, Domine, quoniam tu prior dilexisti me (*I Joan.* iv, 10). Et unde mihi verbum, ut explicem

(a) vid. librum de Spiritu et Anima, cap. 33; et Manuale, cap. 39.

(b) Ex lib. 10 Confession. capp. 29 et 37.

(c) Hæc non habent Mss. Vid. Manuale cap. 10.

(d) Ex lib. 10 Confession. cap. 29.

¹ In uno e Mss. Regiis, *similitudines*; omissio, *secundum*.

² Ms. Regius, *species*.

³ Ms. Regius hic addit, *amen*.

signa dilectionis tuæ, maximo erga me, propter innumerata beneficia tua, quibus a principio educasti me? Post beneficium nempe creationis, quando in principio de nihilo ad imaginem tuam creasti me, honorificans et exaltans me inter eas creaturas quas fecisti, et nobilitans lumine vultus tui, quo signasti superliminare cordis mei, quo ab insensibilibus pariter et sensibilibus brutis discrevisti me, et paulo minus ab angelis minuisti (*Psal. viii, 6*). Parum hoc fuit ante conspectum bonitatis tuæ, quoniam quotidianis et singularibus maximisque donariis tuorum beneficiorum me sine intermissione nutritivisti, et quasi filium tuum parvulum tenellum uberibus tuæ consolationis lactasti et confortasti me. Ut enim tibi otus servirem, omnia quæcumque fecisti, in meum servitium tradidisti.

CAPUT XX. *Quod omnia serviunt homini ut homo serviat Creatori.* Omnia sub pedibus hominum subiecisti (*Psal. viii, 8*): ut solus homo totus tibi subjiceretur; et ut tuus esset totus homo, super omnia tua dominatus est homo. Exteriora nempe pro corpore cuncta creasti, ipsum vero corpus pro anima, animam vero pro te; ut tibi soli vacaret, et te solum amaret, possidens te ad solatium, inferiora vero omnia ad servitium. Quidquid enim cæli ambitu continetur, inferioribus ab anima humana est, quæ facta est ut summum bonum superius possideret, cujus possessione beata floret; cui si adhereret, cunctarum mutabilitatum inferiorum necessitudines supergrediens, illius summæ majestatis, cujus æmulator speciem, æternitate immortalitatis cum serenitate gaudebit. Tunc vero illis bonis optimis fruatur in domo Domini, quorum comparatione cuncta quæ hic cernimus, velut nihilum computantur. Illa sunt quæ: oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se (*Isai. lxxiv, 4*; *I Cor. ii, 9*). Et hæc quidem, Domine, daturus es animæ: His etiam quotidie lætificas animas servorum tuorum, qui amas animas. Quid miror hæc, Domine Deus meus? Imagine quippe tuam honorificas, et similitudinem tuam ad quam creatæ sunt. Nam et corpori nostro, licet adhuc corruptibili et ignobili, ut videret, dedisti claritatem solis per manum ministrorum tuorum indefensorum, solis et lune, qui præcepto tuo jugiter die ac nocte deservit illis tuis; ut spiraret, largitus es acrispiratum; ut audiret, sonorum varietates; ut odoraret, odorum suavitates; ut gustaret, saporum qualitates; ut contractaret, dedisti corpulentorum omnium grossitates. Adjumenta suis necessitatibus dedisti jumenta; volucres quoque cæli et pisces maris, et fructus terræ ad reficiendum impendisti. Medicinas de terra propter singulas quasque suas corruptelas creasti, singula solatia singulis malis obviantia præparasti; quoniam es misericors et miserator, et novisti flegmentum nostrum sfgulus noster, et nos omnes quasi lutum in manu tua.

CAPUT XXI. *Ex bonis temporalibus colligitur magnitudo cælestium.* En aperitur mihi misericordia tua magna; lumine tuo illustra, queso, magis adhuc, ut mihi magis aperiat. Nam ex his minimis tua magna, et ex his visibilibus tua invisibilia comprehendimus, Domine Deus sancte, et bone creator noster. Si enim, mi Domine, pro hoc corpore ignobili et corruptibili tam magna et innumera beneficia præstas a cælo et aere, a terra et mari, luce et tenebris, calore et umbra, rore et imbre, ventis et pluviis, volucris et piscibus, bestiis et arboribus, et multiplicitate herbarum et germinum terræ, et cunctarum creaturarum tuarum ministerio nobis successive per sua tempora ministrantium, ut alleves fastidium; qualia, queso, et quam magna et innumerabilia erunt illa bona, quæ præparasti diligentibus te, in illa cæli patria, ubi te videbimus facio ad faciem? Si tanta facis nobis in carcere, quid ages in palatio?

Magna et innumerabilia sunt opera tua, Domine rex cælorum. Cum sint hæc omnia valde bona et delectabilia, quæ bonis pariter malisque communia tradidisti; qualia futura sunt illa, quæ solis bonis recondisti? Si tam innumera et varia dona tua, quæ nunc amicis pariter tribuis et inimicis; quam magna et innumerabilia, quam dulcia et delectabilia, quæ solis tuis es largitus amicis? Si tanta solatia in hac die lacrymarum; quanta conferes in die nuptiarum? Si tanta delectabilia continet carcer; quanta, queso, continet patria? *Oculus non vidit, Deus, absque te, quæ præparasti diligentibus te (Isai. lxxiv, 4)*. Secundum enim magnam multitudinem magnificentiæ tuæ est etiam multitudo magna dulcedinis tuæ, quam abscondisti tentibus te (*Psal. l, 3*; *Psal. xxx, 20*). Magnus enim tu es, Domine Deus meus, et immensus, nec est finis magnitudinis tuæ (*Psal. cxliv, 3*), nec est numerus sapientiæ tuæ, nec est mensura benignitatis tuæ, nec est finis, nec numerus, nec mensura retributionis tuæ: sed sicut magnus es tu, ita magna sunt donaria tua, quoniam tu ipse præmum et donum omnium legitimum tuorum pugnatorum.

CAPUT XXII. *Consolatio æterna non est speranda cum presenti. Dulcedo Dei demulcet amaritudinem mundi.* Hæc sunt beneficia magna tua, Domine Deus, sanctificator sanctorum tuorum, quibus replentur es inopiam esuriendum florum tuorum; quoniam factus es spes desperatorum, consolatio desolatorum: tu corona spei, quæ ornata est gloria, præparata vincensibus; tu famelicorum satietas æterna, danda esuriensibus; tu consolatio sempiterna, qui solis illis te tribuis, qui consolationem hujus mundi pro tua consolatione contemnunt. Nam qui hic consolantur, indigni tua consolatione habentur. Sed qui hic cruciantur, a te consolantur: et qui participant passionibus, participant et consolationibus. Nemo enim potest in utroque sæculo consolari, nec potest quis hic et in futuro gaudere; sed unum necesse est ut perdat, qui alterum voluerit possidere. Hæc ubi considero, Domine consolator meus, renuo consolari animam meam, ut digna habeatur tuis consolationibus æternis: quia justum est ut amittat te, quicumque in aliquo alio magis consolari eligit quam in te. Et obsecro, summa Veritas, te per te, non in permissis me in aliqua consolatione vana consolari quam in te; sed omnia mihi peto ut amarescant, ut tu solus dulcis appareas animæ meæ, qui es dulcedo inestimabilis, per quam cuncta amara dulcorantur; tua enim dulcedo Stephano lapides torrentis dulcoravit (*Act. vi, 58*): tua dulcedo craticulam Laurentio dulcem fecit. Pro tua dulcedine ibant Apostoli gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati (*Id. v, 41*); ibat Andreas ad crucem et gaudens, quoniam ad tuam dulcedinem properabat; hæc tua dulcedo ipsos Apostolorum principes sic replevit, ut pro ipsa crucis patibulum unus eligeret, alter quoque caput ferenti gladio supponere non timeret; pro hac emenda Bartholomæus propriam pellem dedit; pro hac quoque gustanda veneni poculum intrepidus Joannes potavit. Hanc ut gustavit Petrus, omnium inferiorum oblitus clamavit quasi ebrius, dicens, *Domine, bonum est nos hic esse, faciamus hic tria tabernacula (Math. xvii, 4)*: hic morem, te contemplerur, quia nullo alio indigemus; sufficit nobis, Domine, videre te, sufficit, inquit, tanta dulcedine satiari. Unam enim stillam dulcedinis iste gustavit, et omnem aliam fastidivit dulcedinem; quid putas dixisset, si magnam illam multitudinem dulcedinis divinitatis tuæ gustasset, quam abscondisti diligentibus te? Hanc tuam dulcedinem ineffabilem et illa gustaverat virgo (a), de qua legimus, quod letissime et gloriantur ibat ad carcerem, et quasi ad equalis invitata. Hanc, ut reor, et ipse gustaverat, qui

¹ Mss. duo, *tribus*.

(a) Agatha.

¹ Mss., *illa scilicet quæ*.

dicebat, *Quoniam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti fimentibus te (Psal. xxx, 20)!* quique moribatur, *Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus (Psal. xxxiii, 9).* Hæc est illa beatitudo, Domine Deus noster, quam expectamus daturum te nobis; pro qua tibi, Domine, continue militamus, pro qua mortificamur tota die, et in tua vita vivamus.

CAPUT XXIII. Aspiratio ad fruitionem Dei. Nisi obtineatur nisi ex dono Dei. Tu autem expectatio Israel (*Jerem. xiv, 8*), Domine, desiderium ad quod suspirat quotidie cor nostrum, festinum, ne tardaveris. Surge, propterea et veni, ut educa nos de isto carcere ad confitendum nomini tuo, ut gloriamur in lumine tuo. Aperi aures tuas clamoribus lacrymarum papillorum tuorum, qui clamant ad te: Pater noster, da nobis hodie panem nostrum quotidianum (*Matth. vi, 9 et 11*). In cuius fortitudine ambulemus die ac nocte, usquequo perveniamus ad montem tuum Oreb. Et ego parvulus inter parvulos familie tuæ, Deus pater et virtus mea, quando veniam, et apparebo ante faciem tuam; ut qui nunc tibi confiteor ad tempus, ex tunc confitear tibi in æternum? Beatus ero si fuero admissus ad videndum claritatem tuam. Quis mihi hoc tribuat, ut ad hoc venire permittas me? Scio, Domine, scio et confiteor me indignum ut intrem sub tectum tuum: sed fac propter honorem tuum, et ne confundas in te sperantem servum tuum. Et quis intrabit in sanctuarium tuum ad considerandas potentias tuas, nisi tu aperieris? Quis autem aperiet, si tu clauseris? Si enim dextruxeris, nemo est qui adducat; et si incluseris hominem, nemo est qui aperiat. Si continueris aquas, omnia siccabuntur; et si eniseris eas, subvertent terram. Si omnia quæcumque fecisti, ad nihilum redigas, quis contradicet tibi (*Job. xi, 40*)? Porro sempiterna bonitas misericordie tuæ, qua voluisti et fecisti omnia quæcumque voluisti. Tu nos fecisti, fabricator mundi, rege nos; tu nos creasti, ne spernas nos, quia opera tua sumus. Et quidem, Domine Deus noster, nos lutum et vermiculi non valemus in tuas æternitates intrare, nisi tu iudixeris qui de nihilo cuncta creasti.

CAPUT XXIV. Quod nihil sine Dei gratia possimus. Ego autem opus manuum tuarum confiteor tibi in timore tuo, quia non in arcu meo sperabo, et gladius incus non salvabit me (*Psal. xlii, 7*), sed dextera tua et brachium tuum et illuminatio vultus tui. Alioquin desperarem, nisi quia spes mea es tu qui creasti me, et non derelinques me, quoniam non derelinquis sperantes in te. Tu quippe es, Domine Deus noster, suavis et mitis, patiens et in misericordia disponens omnia (*Sap. xi, 21*). Et nos si peccaverimus, tui sumus: et si non peccaverimus, scimus quoniam apud te sumus computati. Nos folium universi, et vanitas omnis homo vivens (*Psal. xxxvii, 6*), et ventus est vita nostra super terram (*Job. vii, 7*): ne irascaris si cadimus pupilli tui, quoniam tu nosti figmentum nostrum (*Psal. cii, 44*), Domine Deus noster. Num, Deus inestimabilis fortitudinis, contra folium quod vento rapitur ostendere vis potentiam tuam, et stipulam siccam ostendere (*Job. xiii, 25*)? Num damnabis, rex Israel æternæ, num damnabis pulicem unum (*I Reg. xxiv, 15*)? Audivimus de misericordia tua, Domine, quoniam tu mortem non facis, nec lætaris in perditione morientium (*Sap. i, 13*). Propter te oramus te, ne permittas dominari quod non fecisti huic creature tuæ quam fecisti. Si dolens de perditione; quid te prohibet Domine, qui omnia potes, ne semper lætaris de nostra salvatione? Si vis, potes me salvare: ego autem etsi velim non possum; tam magna est multitudo miserationum mearum mecum. Velle quippe mihi adjacet, perficere autem non

invenio (*Rom. vii, 18*). Velle autem quod bonum est non possum, nisi tu velis; nec quod volo possum, nisi tua potentia me confortet; et quod possum, aliquando nolo, nisi tua voluntas fiat sicut in celo et in terra; et quod volo et possum, ignoro, nisi tua sapientia me illustret. Et si sciam, quandoque nolens, quandoque non valens, imperfecta et vacua transit sapientia mea, nisi adjuver a vera sapientia tua. In tua autem voluntate cuncta sunt posita, et non est qui possit resistere voluntati tuæ, Domine universorum, principatum tenens omnis carnis: et quæcumque vis, facis in celo et in terra, in mari et in omnibus abyssis. In nobis igitur fiat voluntas tua, super quibus invocatum est nomen tuum, ne pereat hoc nobile plasma tuum, quod creati propter honorem tuum. Et quis est homo natus de muliere, qui vivat et non videat mortem, et eripiat animam suam de manu inferi, nisi tu solus eripias, vita vitalis omnis vite, per quem omnia vivunt?

CAPUT XXV. Quod voluntas humana sine gratia inefficax est ad bona opera. Tu enim jam tibi confusus sum, laus vitæ necesse, Deus meus, virtus salutis meæ, sperabam aliquando in virtute mea, quæ tamen non erat virtus. Et cum sic volui currere; ubi magis stare credebam, ibi magis cecidi; factusque sum magis retro, et non ante; et quod credebam consequi, longius elongavi a me. Sic per multa similia vires meas probans cognosco nunc, quia illuminasti me, quoniam ubi magis credidi posse per me, minus semper ibi potui. Dicebam enim, illos faciam, illud perficiam; fiebatque post nec hoc, nec illud. Aderat voluntas? non erat facultas. Aderat facultas? non aderat voluntas; quoniam de meis viribus confidebam. Nunc autem confiteor tibi, Domine Deus, pater cæli et terre, quia non in fortitudine sua roborabitur vir (*I Reg. ii, 9*), ut ¹ gloriaretur ante te stulta præsumptio omnis carnis. Nec est hominis velle quod possit, aut posse quod velit, vel scire quod velit et possit; sed potius a te gressus hominis diriguntur, illorum, inquam, qui non a se, sed a te dirigi se consentunt. Obsecrans itaque viscera misericordie tuæ, velis, Domine, salvare quod creasti: quoniam si vis, potes nos salvare; et in tua voluntate virtus est nostræ salutis.

CAPUT XXVI. Spes sublevat jam præstita Dei beneficia. Recordare misericordie tuæ antiquæ, qua nos a principio in benedictionibus tuæ dulcedinis prævenisti. Antequam enim nascerer ego filius ancille tuæ, Domine spes mea ab uberibus matris meæ (*Psal. cxi, 40*), tu me prævenisti præparans mihi semitas, quibus incederem et venirem ad gloriam domus tuæ. Priusquam mo formares in utero, novisti me; et antequam exirem de vulva, quidquid tibi placuit, præordinasti de me. Quæ qualia sunt in libro tuo de me scripta, in secreto conistorii tui, ego quidem ignoro, unde et valde timeo; tu vero nosti; quoniam quod ego per successus dierum et temporum hinc ad mille annos hujus temporalitatis expecto, in conspectu æternitatis tuæ jam factum est; et quod futurum est, jam factum est. Ego autem stans in hac nocte tenebrosa hæc ignorans, timor et tremor venerunt super me, dum video mihi undique luminaria multa pericula, a multis quoque hostibus venari, multitudinèque innumerarum miserationum in hac vita circumdatum. Et nisi in tantis his malis adoret mihi tuum adminiculum, desperarem. Sed spes mihi magna subest de te, mississime princeps Deus meus; et considerato multitudinis miserationum tuarum, quæ apud te sunt, sublevat mentem meam; et præcedentia signa misericordie tuæ, quæ antequam nascerer prævenuerunt me, et nunc specialiter in me

¹ Mss. regius et Colbertinus hic, valens. Alter Regius, quandoque volens, quandoque nolens. Ad editi, quandoque volens, quandoque valens. Ms. Medardensem sequimur.

² Ms. Regius, ne.

³ Ms. Medardensis hic addit, erant.

⁴ Mss.: Et tasi in tantis malis aliquid foret mihi tutum adminiculum.

¹ Mss., incluseris.

² Mss. Regius, hominis.

³ Sic Mss. Ad editi, tui non sumus; et mox, tui sumus.

⁴ Hic addunt editi, canem mortuum.

⁵ Ita Mss. Ad editi, etsi vellem, non possum.

colluserunt, de futuris benignitatis tuæ mellioribus et perfectioribus muneribus, quæ tuis amicis reservas, apertam meam admonent, ut in te lætetur, Domine Deus meus, lætitia sancta et viva, quæ semper lætificas juventutem meam. Dilexisti enim me, unico amor meo, antequam diligere te, et ad imaginem tuam creasti me, omnibus creaturis tuis præposuisti me : quam dignitatem tunc quidem servo cum noverim te, propter quod fecisti me.

CAPUT XXVII. *Quanta Deus præstet homini per Angelos custodes. Unde Dei cum homine deliciae.* Insuper facis Angelos tuos spiritus propter me, quibus mandasti ut custodiant me in omnibus viis meis, ne forte offendam ad lapidem pedem meum (*Psal. xc, 11, 12*). Hi sunt custodes super ninros tuos novæ Jerusalem (*Isai. lxxi, 6*), et montes in circuitu ejus vigilantes et custodientes vigilias noctis super gregem tuum (*Luc. ii, 8*), ne quando rapiat ut oleo animas nostros, dum non est qui redimat, ille antiquus adversarius noster, qui quasi leo rugiens semper eirent quærens quem devoret (*1 Petr. v, 8*). Hi sunt cives beate civitatis æternæ Jerusalem, quæ sursum est mater nostra (*Galat. iv, 26*), in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis (*Hebr. i, 14*); et eos liberant ab inimicis suis, et custodiant in omnibus viis suis; confortent quoque et moneant, et orationes filiorum tuorum offerant in conspectu gloriæ majestatis tuæ. Diligent nempe concives suos, per quos sæpe ruinæ scissuras instaurari expectant; ideoque magna cura et vigilantis studio adsunt nobis omnibus horis et locis, succurrentes et providentes necessitatibus nostris, et solliciti discurrentes inter nos et te, Domine, gemitus nostros atque suspiria referentes ad te, ut impetrent nobis facilem tuæ benignitatis propitiationem, et referant ad nos desideratam tuæ gratiæ benedictionem. Anbulant nobiscum in omnibus viis nostris, intrant et exeunt nobiscum, attente considerantes quam pie, quamque honeste in medio prævæ nationis conversemur, quantoque studio et desiderio quæramus regnum tuum et justitiam ejus, quantoque timore et timore serviamus et exultemus tibi, lætitia cordis nostri. Adjuvant laborantes, protegunt quiescentes, hortantur pugnantes, coronant vicentes; congruunt gaudentibus, de te, inquam, gaudentibus; compatiuntur patientibus, pro te, inquam, patientibus. Grandis est eis cura de nobis, magnus affectus dilectionis eorum erga nos; et hoc totum propter honorem tue inestimabilis charitatis, quæ dilexisti nos. Diligent enim quos tu diligis; custodiunt quos tu custodis; et deserunt quos tu deseris. Nec diligunt operantes iniquitatem, quoniam et tu odisti omnes qui operantur iniquitatem, et perdes omnes qui loquuntur mendacium (*Psal. v, 7*). Quoties bene agimus, gaudent Angeli, et tristantur demones; quoties vero a bono deviamus, diabolum lætificamus, et Angelos suo gaudio defraudamus: gaudium est enim eis super uno peccatore penitentiam agente (*Luc. xv, 7*), sed diabolo super uno justo penitentiam deserente. Da igitur, da, pater, eis semper gaudere de nobis, ut et tu per eos semper lauderis in nobis, et nos cum eis in unum ovile tuum adducamur; ut contineamur simul nomini sancto tuo, creator hominum et Angelorum. Hæc ipse commemorans coram te, confiteor laudans te, quoniam beneficia tua magna sunt hæc, quibus nos honorificasti, dans nobis angelos tuos spiritus in ministerium nostrum. Dederas enim quicquid cœli ambitu continetur; et quasi parva hæc quæ sub cœlo sunt, nisi adderes et ea quæ sunt super cœlos. Laudent te de hoc omnes Angeli tui, contineantur tibi de hoc omnia opera tua, et ipsi sancti tui benedicant tibi. O honorificentia nostra, quos nimis honorificans et dilans multis muneribus decorasti! Admirabile est nomen tuum, Domine, in universa terra (*Psal. viii, 2*). Quid est enim homo, quia magnificas eum, et honorificas

eum, et apponit erga eum cor tuum (*Job vii, 17*)? CAPUT XXVIII. *De prædestinationis ac præscientiæ Dei mysterio.* Dixisti enim, Veritas antiqua, Deliciae meæ, esse cum filiis hominum (*Prov. viii, 31*). Nonne homo putredo, et filius hominis vermis (*Job xxv, 6*)? Nonne universa vanitas omnis homo vivens (*Psal. xxxviii, 6*)? Et dignum ducis super hujusmodi aperire oculos tuos, et adducere eum tecum in iudicium! Doce me, abyssos profundissimas, creatrix sapientia. Qui librasti in pondere montes, et colles in statera, et appendisti molem terre tribus digitis, suspende molem corporalitatis hujus, quam gero, tribus invisis digitis tuis ad te, ut videam et cognoscam, quam admirabilis es in universa terra. Lux antiquissima, quæ lucebas ante omnem lucem in montibus sanctis æternitatis antiquæ, cui nuda et aperta erant omnia (*Hebr. iv, 13*) antequam florent; lux, quæ odio habes omnem maculam, utpote mundissima et immaculatissima, quæ tibi delicia cum homine? quæ conventio lucis ad tenebras (*II Cor. vi, 14*)? Ubi sunt in homine deliciae tuæ? ubi præparasti tibi in me dignum sanctorum majestatis tuæ, in quod introires habere delicias dilectionis tuæ? Mundum enim cœnaculum decet te, mundas virtus, quæ non nisi a mundis cordibus videri potes (*Math. v, 8*), multo magis nec haberi. In homine autem ubi templum tam mundum, et tu suscipias, qui regis mundum? Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu qui solus es mundus (*Job xiv, 4*)? ab immundo enim quis mundabitur (*Ecclesi. xxxiv, 4*)? Nam et secundum legem, quam dedisti patribus nostris in igne comburente montem, et in nube tegente aquam tenebrosam, quidquid tetigerit immundus, immundum erit (*Num. xix, 22*). Omnes autem nos quasi pannus menstruatus (*Isai. lxiv, 6*) de massa corrupta et immunda venientes, maculam immunditiæ nostræ, quam celare saltem tibi qui omnia vides, non possumus, in frontibus portamus; quare mundi esse non possumus, nisi tu mundaveris, qui solus es mundus. Mundas autem de nobis filius hominum eos in quibus tibi complacuit habitare; quos ab inaccessibilibus profundis secretis iudiciorum incomprehensibilium sapientiæ tuæ, semper justorum, licet occultorum, sine eorum meritis prædestinasti ante mundum, vocasti de mundo, justificasti in mundo, et magnificas eos post mundum. Non autem omnibus hoc facis, quod admirantur tabescentes omnes sapientes terræ. Et ego, Domine, hoc considerans expavescō, et obstupesco de altitudine divitiarum sapientiæ et scientiæ tuæ, ad quam ego non pertingo, et incomprehensibilia iudicia justitiæ tuæ (*Rom. xi, 33*): quoniam ex eodem loto alla quidem facis vas in honorem, alla in contumeliam septemieram (*Isa. ix, 21*). Quos igitur tibi elegisti de multis in templum, ipsos mundas, effundens super eos aquam mundam, quorum nomina numerumque tu nosti, qui solus numeras multitudinem stellarum, et omnibus eis nomina vocas (*Psal. cxlvi, 4*); qui etiam scripti sunt in libro vitæ, qui nequaquam perire possunt, quibus omnia cooperantur in bonum, etiam ipsa peccata. Cum enim cadunt, non colliduntur, quia tu supponis manum tuam (*Psal. xxxvi, 24*); custodiens omnia ossa eorum, ut unum ex eis non conteratur. Attame nos peccatorum pessima (*Psal. lxxviii, 22*); illorum, inquam, quos antequam faceres cœlum et terram, secundum abyssum multam iudiciorum tuorum occultorum, semper autem iustorum, præcivisti ad mortem æternam; quorum dinumeratio nominum et meritum pravorum apud te est, qui numerum areæ maris dinumerasti, et dimensus es profundum abyssi, quos reliquisti in immunditiis suis, quibus omnia cooperantur in malum, et ipsa etiam oratio vertitur in peccatum; ut si etiam usque ad cœlos ascenderint, et caput eorum nubes tetigerit, et inter sidera cœli collocaverint mundum, quasi sterquilinum in line periantur (*Abdiæ 4*).

¹ Hæc, sed quid super uno iurn iusto, etc.

² Alias, delectationis.

CAPUT XXIX. De altitudine judiciorum Dei. Magna sunt hæc judicia tua, Domine Deus, iudex iuste et fortis, qui iudicas æquitatem et inscrutabilia et profunda: quæ cum considero, contremiscunt omnia ossa mea, quoniam non securatur homo vivens super terram: ut serviamus tibi pie et caste cunctis diebus vitæ nostræ in timore, et exultemus tibi cum tremore; et non sit servitium sine timore, neque gaudium sine tremore, et non glorietur accinctus æque ut discinctus¹ (III Reg. xx, 44), neque glorietur ante te omnis caro, sed paveat et contremiscat a facie tua, cum ignoret homo nitrum amore an odio dignus sit; sed in futurum omnia reservatur incerta. Vidimus enim multos, Domine, et audivimus a patribus nostris (quod utique sine magno tremore non recolo, siue multo timore non confiteor), ascendisse primitus quidem usque ad cœlos, et inter sidera nidum suum collocasse; postmodum autem cecidisse usque ad abyssos, et animas eorum in malis obstatuisse. Vidimus stellas de cœlo cecidisse ab impetu ferientis caudæ draconis, et eos qui jacebant in pulvere terræ, a facie sublevantis manus tuæ, Domine, mirabiliter ascendisse. Vidimus vivos morientes, et mortuos a morte surgentes; et eos qui inter filios Dei ambulabant, in medio lapidum ignitorum quasi lutum ad nihilum defluisse. Vidimus lucem obtenebrascere, et de tenebris lucem processisse, quia publicani et inetrices præcedunt incolas in regno cœlorum; filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores. Quare autem ista omnia, nisi quia in montem illum ascenderunt, in quem primus ascendit angelus, et descendit diabolus? Quos autem prædestinasti, ipsos et vocasti, et sanctificasti, et mundasti, ut dignum habitaculum sint tuæ majestatis; cum quibus et in quibus sunt tibi deliciæ sanctæ et mundæ, in quibus tu delectaris, et lætificas juventutem eorum, habitans cum eis in medio eorum, ut ipsi templum sanctum tuum sint, quod magnæ dignitatis commendatio est humanitatis nostræ.

CAPUT XXX. Anima humana unde, quid sit et quo beata. Anima enim quam creasti non de te, sed per Verbum tuum; non ex qualibet elementorum materia, sed ex nihilo; quæ quidem rationalis, intellectualis, spiritalis, semper vivens, semper in motu, quam signasti lumine vultus tui, et consecrasti virtute lavacri tui: ita facta est capax majestatis tuæ, quod a te solo, et a nullo alio possit impleri. Cum autem te habet, plenum est desiderium ejus; et jam nihil aliud quod desideret exterius, restat. Dunt autem aliquid exterius desiderat, manifestum est quod non habet interius; quo habito, nihil est quod desideret. Cum enim sis summum et omne bonum; non habet quod desideret amplius, si possidet omne bonum. Quod si non desiderat omne bonum, restat ut desideret aliquid quod non est omne bonum: ergo nec summum bonum, ergo nec Deum, sed potius creaturam. Cum autem creaturam desiderat, continuam famem habet; quia licet quod desiderat de creaturis, adipiscatur, vacua tamen remanet, quia nihil est quod eam impleat nisi tu, ad cujus imaginem est creata. Insuper autem tu eos, qui nihil aliud desiderant preter te; et facis eos dignos te, sanctos, beatos, immaculatos et amicos Dei; qui omnia repugnant ut stercora, ut lucrifaciant te solum (Philipp. iii, 8). Hæc est beatitudo quam homini contulisti; hic honor quo cum inter omnes creaturas, sed et super omnes honorificasti, ut sit admirabile nomen tuum in universa terra (Psal. viii, 2).

CAPUT XXXI. Ubi Deus habet. Quod per sensus non invenitur Deus. Quid Deum querendo queramus. Creaturæ ratione de Deo testimonium. Qui ab homine ad Dei notitiam ascenditur. Deus sibi soli notus. Quatenus homini innotescat. Ecce Domine Deus meus summe, omnipotentissime, invenit locum ubi tu habitas: quia in anima

quam creasti ad imaginem et similitudinem tuam (Gen. i, 27), quæ te solum querit et desiderat; quia non in illa quæ te non querit nec desiderat. Ego erravi sicut ovis quæ perit, querens te exterius, qui es interioris; et multum laboravi querens te extra me, et tu habitas in me, si tamen ego desiderem te. Circuivi vicos et plateas civitatis hujus mundi querens te; et non inveni, quia male quærebam foris, quod erat intus. Misi nuntios meos omnem sensus exteriores, ut quærerem te; et non inveni, quia male quærebam. Video enim, lux mea Deus qui illuminasti me, quia male te per illos quærebam; quia tu es intus, et tamen ipsi unde intraveris nesciverunt. (a) Nam oculi dicunt, Si coloratus non fuit, per nos non intravit; aures dicunt, Si sonitum non fecit, per nos non transitiv; nasus dicit, Si non oluit, per me non venit; gustus dicit, Si non sapuit, per me non introivit; tactus etiam addit, Si corpulentus non est, nihil me de hac re interroges. Non ista sunt in te, Deus meus. (b) Non enim speciem corporis, nec decus temporis, nec candorem lucis vel colorem, non dulces melodiarum cantus et quæcumque dulce sonantia, non florum et unguentorum vel aromatum odores, non mella vel manna gustui delectabilia, non cætera quæque ad tangendum vel amplectendum amabilia, nec omnia alia sensibus his subjecta quero, cum Deum meum quero. Absit ut ista crediderim Deum meum quæ etiam a brutalium sensibus comprehenduntur. Et tamen cum Deum meum quero, quero nihilominus quamdam lucem super omnem lucem, quam non capit oculus; quamdam vocem super omnem vocem, quam non capit auris; quamdam odorem super omnem odorem, quem non capit naris; quamdam dulcorem super omnem dulcorem, quem non sapit gustus; quamdam amplectum super omnem amplectum, quem non tangit tactus exterioris hominis mei. Ista lux fulget, ubi locus non capit; ista vox sonat, ubi tempus non rapit; odor iste redolet, ubi flatus non spargit; sapor iste sapit, ubi non est elaticus; amplexus iste tangit, ubi non divellitur. Hic est Deus meus, et non æstimabitur alius ad illum; hoc quero cum Deum meum quero, istud amo cum Deum meum amo. (c) Sero te anavi, pulchritudo tam antiqua et tam nova; sero te amavi: et tu intus eras, et ego foris; et ibi te quærebam, et in ista formosa quæ fecisti deformis iruebam. Mecum eras, et ego tecum non eram. Ea me tenebant longe a te, quæ esse non poterant nisi in te. Circumabam enim omnia querens te, et propter omnia derelinquens me.

(d) Interrogavi terram si esset Deus meus, et dixit mihi quod non; et omnia quæ in ea sunt, hoc idem confessa sunt. Interrogavi mare et abyssos, et reptilia quæ in eis sunt; et responderunt: Non sumus Deus tuus; quære super nos eum. Interrogavi stabiles auras; et inquit universus aer cum omnibus incolis suis: Fallitur Anaximenes; non sum ego Deus tuus. Interrogavi cœlum, solem, lunam, et stellas: Neque nos sumus Deus tuus, inquit. Et dixi omnibus quæ circumstant fores carnis meæ: Dixistis mihi de Deo meo quod vos non estis; dicitis mihi de illo aliquid. Et exclamaverunt omnes voce grandi, Ipse fecit nos. Interrogavi proinde mundi molem, Dic mihi si es Deus meus, annon: et respondi voce forti, Non sum, inquit, ego; sed per ipsum sum ego, quem queris in me, ipse fecit me; super me quære qui regit me, qui fecit et te. Interrogatio creaturarum, profunda consideratio ipsarum: responsio earum, attestatio ipsarum de Deo, quoniam omnia clamant, Deus nos fecit: quoniam, ut ait Aristotulus, *Invisibilia Dei per ea quæ facta sunt, a creatura mundi intellecta conspiciuntur* (Rom. i, 20).

Et redii ad me, et intravi in me; et aio ad me, Tu quis es? Et respondi mihi, Homo rationalis,

(a) Vid. lib. 10 Confession. cap. 40.

(b) Ex lib. 10 Confession. cap. 8, nonnullis mutatis.

(c) Ex cap. 27 libri 10 Confessionum.

(d) Ex cap. 6 ejusdem libri 10 Confessionum.

¹ Mss. tegius et Colbertinus, nisi ut discinctus. Medardensis, neque discinctus.

mortalis. Et incœpi discutere quid hoc esset : et divi, Unde hoc tale animal, Deus meus? Unde nisi abs te? Tu fecisti me, et non ego ipse me. Quid tu? Tu per quem vivo ego, tu per quem vivunt omnia. Quid tu? Tu, Domine, Deus verus et solus, omnipotens et æternus, incomprehensibilis et immensus, qui semper vivis et nihil moritur in te, immortalis, habitans æternitatem, mirabilis oculis Angelorum, inenarrabilis, imperscrutabilis et inominabilis; Deus unus et verus, terribilis et fortis; nesciens principium neque finem, principium omnium atque finis, qui es ante primordia sæculorum, et ante omnes sæculorum origines. (a) Tu es Deus et Dominus omnium quæ creasti; et apud te omnium stabilitur stant causæ, et omnium mutabilium apud te immutabiles manent origines, et omnium rationabilium et irrationabilium atque temporalium sempiternæ vivunt rationes. Dic mihi supplici servo tuo, Deus meus, dic miserico miserio tuo, dic, quæro per miserationes tuas; unde hoc tale animal, nisi abs te, Deus? An quisquam sese faciendus erit artifex? An aliunde quam a te trahitur esse et vivere? Nonne tu es summum esse, a quo est omne esse? Quidquid enim est, a te est, quia sine te nihil est. Nonne tu es fons vitæ, a quo fluit omnis vita? Quidquid enim vivit, per te vivit, quia sine te nihil vivit. Tu ergo, Domine, omnia fecisti. Quæro, quis fecit me? Tu, Domine, fecisti me, sine quo factum est nihil. Tu factor meus, ego opus tuum. Gratias tibi ago, Domine Deus meus, per quem vivo ego, et per quem omnia vivunt, quoniam fecisti me; gratias tibi, plasmator meus, quia manus tuæ fecerunt me et plasmaverunt me (*Job. x, 8*); gratias tibi, lux mea, quoniam illuminasti me, et inveni me. Ubi inveni me, ibi¹ cognovi me; ubi inveni te, ibi cognovi te; ubi autem cognovi te, ibi illuminasti me. Gratias tibi, lux mea, quoniam illuminasti me.

Quid est quod dixi, cognovi te? Nonne tu es Deus incomprehensibilis et immensus, Rex regum et Dominus dominantium, qui solus habes immortalitatem et lucem habitas inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest (*1 Tim. vi, 16*)? Nonne tu es Deus absconditus (*Isai. xlvi, 15*) et imperscrutabilis majestatis, solus tui ipsius maximus cognitor et mirabilis contemplator? Quis ergo cognovit quod nunquam vidit? Dixit enim Veritas tua, *Non videdit me homo, et viset* (*Exod. xxxiii, 20*); dixit et præco tuus per veritatem tuam, *Deum nemo vidit unquam* (*Joan. i, 18*). Quis ergo cognovit quod nunquam vidit? Dixit etiam Veritas tua, *Nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem quis novit nisi Filius* (*Matth. xi, 27*). Neque Trinitas tua soli sibi integre nota est, quæ exsuperat omnem sensum. Quid est ergo quod dixi, homo vanitatis similis, quia cognovi te? Quis enim cognovit te, nisi tu te? Tu quippe solus Deus omnipotens, superlaudabilis, et supergloriosus, et superexaltatus (*Dan. iii, 52*), et superaltissimus, et superessentialis in sanctissimis et divinitatis eloquiis nominaris; quoniam super omnem essentiam intelligibilem sive intellectualem atque sensibilem, et super omne nomen quod nominatur, non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro, superessentialiter et superintelligibiliter esse dignoscis; quoniam superessentialiter et occulta divinitate, super omnem rationem, intellectum et essentiam inaccessibleiter et imperscrutabiliter habitas in te ipso, ubi lux inaccessibilis, et lumen imperscrutabile, et incomprehensibile, et inenarrabile, ad quod non attingit aliquod lumen, quoniam incontemplabile, et invisibile, et superrationale, et superintelligibile, et superinaccessibile, et superincommutabile, et superincommunicabile creditur, quod nullus unquam Angelorum vel hominum vidit, sed nec videre potest. Hoc est cælum tuum, Domine, cælum celans superarcanaum, et superintelligibile, et superrationale, et superessentialiter lumen, de quo dicitur, *Cælum caeli*

Domino (*Psal. cxliii, 16*). (a) Cælum cœli, cui terra est omne cælum, quia supermirabiliter superexaltatum est super omne cælum, ad quod terra est etiam ipsum empyreum cælum: hoc est cælum cœli Domino, quia nulli nisi Domino. Ad quod nemo ascendit nisi qui de cœlo descendit, quia nemo novit Patrem, nisi Filius et eorum Spiritus: et nemo novit Filium nisi Pater et eorum Spiritus (*Matth. xi, 27*). (b) Soli quidem tibi soli, Trinitas, integre nota es, Trinitas sancta, Trinitas supermirabilis, et superinenarrabilis, et superinaccessibilis, et superincomprehensibilis, et superintelligibilis, et superessentialiter exsuperans omnem sensum, omnem rationem, omnem intellectum, omnem intelligentiam, omnem essentiam supercœlestium animorum: quam neque dicere, neque cogitare, neque intelligere, neque cognoscere possibile est, etiam oculis Angelorum. Unde ergo cognovi te, Domine Deus altissimus super omnem terram, super omne cælum, quem neque Cherubim perfecte cognoscunt neque Seraphim; sed alii contemplationum suarum velatur facies sedentis super solium excelsum et elevatum, clamantes et dicentes, *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus exercituum, plena est omnis terra gloria ejus*; et expavit Propheta, et dixit, *Væ mihi quia tacui, quia vir pollutus labiis ego sum* (*Isai. vi, 1-5*): et expavit cor meum, et dixi, *Væ mihi quia non tacui, quia vir pollutus labiis ego sum*: sed dixi, Cognovi te. Verumtamen, Domine, (c) vœ tacentibus de te, quoniam loquaces muti fiunt sine te. Et ego non tacebo, quoniam fecisti me, et illuminasti me, et inveni me, et cognovi me, et inveni te et cognovi te, quoniam illuminasti me.

Sed quid cognovi te? Cognovi te in te. Cognovi te non sicut tibi es, sed cognovi te sicut mihi es; et hoc non sine te, sed in te, quia tu es lux quæ illuminasti me. Sicut tibi es, soli tibi cognitus es: sicut mihi es, secundum gratiam tuam et mihi cognitus es. Sed quid mihi es? Dic mihi miserico miserio tuo, dic mihi per miserationes tuas, quid mihi es? Dic animæ meæ, *Salus tua ego sum* (*Psal. xxvii, 3*). Noli abscondere a me faciem tuam, non moriar². Sine me loqui apud misericordiam tuam, me terram et cinerem, sine me loqui apud misericordiam tuam, quoniam misericordia tua magna est super me. Loquar ad Deum meum, cum sim pulvis et cinis (*Gen. xviii, 27*). Dic mihi supplici tuo, dic miserico miserio tuo, dic per miserationes tuas, quid mihi es? Et intinasti desuper voca grandi in interiore anrem cordis mei, et rupisti sorditatem meam, et audivi vocem tuam, et illuminasti cæcietatem meam, et vidi lucem tuam, et cognovi quoniam Deus meus es. Propterea dixi quod cognovi te; cognovi te, quoniam Deus meus es; cognovi te solum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum. Erat enim tempus quando non cognoscebam te. Væ temporibus illi quando non cognoscebam te! Væ cœcitati illi quando non videbam te! Væ sordiditati illi quando non audiveram te! Cæcus et sordidus, (d) per formosa quæ fecisti deformis irrueram; et mecum eras, et tecum non eram; et ea me tenebant longo a te, quæ non essent nisi essent in te. Illuminasti me, lux; et vidi te, et amavi te; nemo quippe te amat, nisi qui te videt; et nemo te videt, nisi qui te amat. Sero te amavi, pulchritudo tam antiqua; sero te amavi. Væ temporibus illi quando non amavi te!

CAPUT XXXII. Confessio fidei de summa Trinitate. De Dei Filio. De incarnationis mysterio. De judicio et resurrectione. De Spiritu sancto. Iterum de sancto Tri-

¹ Hæc non habent Mss., nempe a verbis, et expavit, usque ad verba, ego sum.

² Hæc ad hunc diu Mss., ut eam videam.

(a) Confession. lib. 12, cap. 2.

(b) Vid. lib. Medit. cap. 30.

(c) Sic lib. Medit. cap. 33.

(d) Ex lib. 10 Confession. cap. 27.

¹ Mss., hic et infra, pro, ibi, habent, ubi.

(a) Confession. lib. 1, cap. 6.

uitate. Gratias tibi, lex mea, que illuminasti me, et cognovi te. Qualiter cognovi te? Cognovi te solum Deum vivum et verum creatorem meum; cognovi te creatorem oculi et terra, visibilibus omnium et invisibilibus, Deum verum, omnipotentem, immortalem, invisibilem, inaccessibilem, incomprehensibilem et imperceptibilem, incommutabilem, immensum et infinitum, principium omnium visibilium et invisibilium creaturarum, per quem omnia facta sunt, per quem cuncta subsistunt elementa; cujus majestas sicut principium nunquam habuit, sic nec desinit in aeternum. Cognovi te unum solum verum Deum aeternum (a) Patrem et Filium et Spiritum sanctum, tres quidem personas, sed unam essentiam omnino simplicem, indivisamque naturam; et Patrem a nullo, Filium a Patre solo, et Spiritum sanctum pariter ab utroque, absque initio, semper et sine fine Deum trium et unum solum verum Deum omnipotentem, unum universorum principium, creatorem omnium visibilium et invisibilium, spirituum et corporum, qui tua omnipotentis virtute simul ab initio temporis utramque de nihilo condidisti creaturam spirituales et corporales, angelicam videlicet et mundanam, ac deinde humanam quasi communem ex corpore et spiritu constitutam. Cognovi te, et (b) confiteor te Deum Patrem ingenitum, te Filium unigenitum, te Spiritum sanctum paracletum neque genitum neque ingenitum, sanctam et individuum Trinitatem in tribus coequalibus personis consubstantialibus et coaeternis, Trinitatem in unitate, et unitatem in Trinitate, corde credens ad justitiam, et ore confitens ad salutem (Rom. x. 10).

Cognovi te Deum et Dominum Jesum Christum Filium Dei unigenitum, creatorem, salvatorem et redemptorem meum, et totius humani generis, quem confiteor ex Patre genitum ante saecula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, non factum, sed genitum, consubstantialem et coaeternum Patri et Spiritui sancto, per quem omnia facta sunt a principio; firmiter credens, et vocatiter confiteor te (c) Deum unigenitum Jesum Christum, propter salutem hominum a tota Trinitate communiter incarnatum, et ex Maria perpetua virgine Spiritus sancti cooperatione conceptum, verum hominem factum, ex anima rationali et humana carne subsistentem. Qui cum secundum divinitatem, Unigenite Dei, impassibilis sis pariter et immortalis, propter nimiam dilectionem tuam qua dilexisti nos, idem ipse Dei Filius secundum humanitatem factus es passibilis et mortalis. Qui propter salutem humani generis, utique Fili Dei, in ligno crucis pati dignatus es passionem et mortem, ut nos a morte perpetui liberares: atque ad inferos, ubi aedebant in tenebris patres nostri, auctor luminis descendisti, et de terra gloriosa victor ab inferis ad superos resurrexisti, resumens sacrum corpus, quod pro peccatis nostris mortuum jacuerat in sepulchro, et vivificans secundum Scripturas die tertia, ut ipsum in Patris dextera collocares. Assumpta namque locum ex inferis captivitate, quem captivaverat antiquus humani generis inimicus, verus Dei Filius cum nostrae carnis substantia, id est, cum anima et carne humana ex virgine assumpta, super omnes caelos ascendisti, transcendens omnes ordines Angelorum; ubi sedes ad dexteram Dei Patris, ubi est fons vitae, et lumen inaccessibile, et pax Dei quae exsuperat omnem sensum. Ibi te Deum verum et humanum Jesum Christum adoramus et credimus, confiteor te Patrem habere Deum; indeque venturum iudicem in fine saeculi expectamus, ut iudices vivos et mortuos, et reddas omnibus, bonis et malis, secundum opera sua, quae operati sunt in hac vita, vel praemium vel supplicium, prout uniusquisque dignus

fuerit requie vel aeterna. Resurgens enim in illa die a voce virtutis tuae omnes homines, quotquot humanam animam acceperunt, in carae suae quam hic habuerunt, ut totus homo pro meritis, vel gloriam suscipiat vel gehennam. Tu es ipse vita et resurrectione nostra, quem Salvatorem expectamus Dominum Jesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostrae configuratum corpori claritatis suae (Philipp. ii, 20 et 21).

Cognovi te Deum verum et vivum Spiritum sanctum Patris et Filii, ab utroque pariter procedentem, consubstantialem et coeternum Patri et Filio, paracletum et advocatum nostrum, qui super eundem Deum et Dominum nostrum Jesum Christum in columbae specie descendisti (Matth. iii, 16), et super Apostolos in linguis igneis apparuisti (Act. ii, 3): qui et omnes sanctos et electos Dei a principio tuae gratiae univere docuisti, et ora Prophetarum, ut enarrarent mirabilia regni Dei aperuisti, quem cum Patre et Filio simul adorari et glorificari oportet ab omnibus sanctis Dei. Inter quos et ego filius ancillae tuae toto corde meo glorifico nomen tuum, quoniam illuminasti me. Tu es enim vera lux, lumen veridicum, ignis Dei et magister spirituum, qui unctione tua doces nos omnem veritatem, spiritus veritatis, sine quo impossibile est placere Deo, quoniam tu ipse Deus es et Deo, et lux de luce, procedens a Patre lumine, et a suo Filio Domino nostro Jesu Christo, quibus consubstantialis et coequalis et coaeterna existens, in unius Trinitatis essentia supersubstantialiter ¹ congloriaris et conregnas.

Cognovi te unum Deum vivum et verum Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, trium quidem in personis, sed unum in essentia: quem confiteor, adoro et glorifico tuo corde meo verum Deum, solum sanctum, immortalem, invisibilem, incommutabilem, inaccessibilem, imperceptibilem, unum lumen, unum solem, unum panem, unam vitam, unum lumen, unum principium, unum flumen, unum creatorem caeli et terra; per quem omnia vivunt, per quem omnia subsistunt, per quem omnia gubernantur, reguntur et vivificantur, quae in caelis sunt, et quae in terra, et quae subter terram; praeter quem non est Deus in caelo et in terra. Sic cognovi te, cognitor meus, sic cognovi te. Cognovi te per fidem tamquam inspirasti mihi, lux mea, lumen oculorum meorum, Domine Deus meus, spes omnium finium terre, gaudium iustitiae juvenutum meam, et bonum sustentans senectutem meam. In te, Domine, jubitant omnia ossa mea dicentia, Domine, quis similis tui (Psal. lxxxiv, 10)? Quis similis tui in diis, Domine (Psal. lxxxv, 8), non quem fecit manus hominum, sed qui fecisti manus hominum? Simulacra gentium argentum et aurum, opera manuum hominum (Psal. cxv, 4): non sic operator hominum. Omnes dii gentium demones; Dominus autem caelos fecit (Psal. cxv, 5). Dominus ipse est Deus. *Dei qui non fecerunt caelum et terram, pariter de caelo et de terra* (Jerem. x, 11): Deus qui creavit caelum et terram, benedixit eum caeli et terra.

CAPUT XXXIII. *Quod tenebrae a nobis, a Deo lux nostra. Gratiarum actio ob fugatas tenebras et imperitam lucem.* Quis similis tibi in diis, Domine? quis similis tibi, magnificus in sanctitate, terribilis atque laudabilis et faciens mirabilia? Sero te cognovi, lumen verum; sero te cognovi: erat autem nubes magna et tenebrosa ante oculos vanitatis meae, ita ut videre non possem solem iustitiae et lumen veritatis. Involvebar in tenebris filius tenebrarum, tenebras meae amabam, quia lumen non cognoscebam; caecus eram, caecitatem amabam, et ad tenebras per tenebras ambulabam. Quis inde me eduxit, uti eram homo caecus in tenebris et umbra mortis? quis accepit manus meam, ut inde me educeret? quis est illuminator meus? Non querebam eam, ipse quaeavit me; non in-

(a) Ex concilio Lateran. 4, cap. 1.

(b) Ex lib. libri de Spiculis.

(c) Ex concilio Lateran. 4, cap. 1.

¹ Ms. Regius, *supersubstantialiter*.

vocabam eum, et ipse vocavit me. Quis est ille? Tu, Domine Deus meus, misericors et miserator, pater misericordiarum et Deus totius consolationis; tu, sancte Deus meus, quem condeitor toto corde meo, gratias agens nomini tuo. Non tu querebam, tu me quaesivisti; non te invocabam, tu me vocasti. Vocasti me nomine tuo, intonas desuper voce grandi in interiorum aures cordis mei, Fiat lux; et facta est lux (Gen. 1, 5), et descendit lux magna, et liquefacta est nubes tenebrosa, quæ operauerat oculos meos. Et levavi oculos meos; et vidi lucem tuam, et cognovi vocem tuam: et dixi, Vere, Domine, tu es Deus meus, et aduxisti me de tenebris et umbra mortis, et vocasti me in admirabilem lucem tuam; et ecce video. Gratias tibi, Deus meus, ecce video; gratias tibi, illuminator meus. Et conversus sum, et vidi tenebras meas in quibus fueram, et abyssum tenebrarum in qua jacebam; et contremui, et exavi: et dixi, Væ tibi tenebris meis in quibus jeci; væ! væ exocitati illi in qua videre non poteram lucem oculi! væ præterite ignorantie, quando non cognoscebam te, Domine. Gratias tibi, illuminator et liberator meus, quoniam illuminaisti me et cognovi te. Sero cognovi te, veritas antiqua; sero te cognovi, veritas æterna. Et tu eras in lumine¹, et ego in tenebris, et non cognoscebam te; quia illuminari non poteram sine te, et non est lux extra te.

CAPUT XXXIV. *Dei summa majestas. Lucis amplioris postulatio.* Sancte sanctorum, Deus inestimabilis majestatis, Deus deorum et Dominus dominorum, mirabilis, inenarrabilis, inexcogitabilis, quem tremunt in celo angelice Potestates, quem adorant Dominatious et Throni, et omnes Virtutes pavent a conspectu tuo, cuius potentie et sapientiæ non est numerus, qui fundasti mundum super nihilum, et mare colligasti in aere quasi in utre; omnipotentissime, sanctissime, fortissime, Deus spirituum universæ carnis, a cuius conspectu fugit celum et terra, ad cuius scutum omnia se subjiciunt elementa: te adoret et glorificent omnes creaturæ tuæ. Et ego filius ancilla tuæ per fidem tuam flecto cervicem cordis mei sub pedibus majestatis tuæ, gratias agens quoniam dignatus es per tuam misericordiam illuminare me. Lumen verum, lumen sanctum, lumen delectabile, lumen admirabile, lumen superlaudabile, quod illuminas omnem hominem venientem in hunc mundum (Joan. 1, 9), et etiam oculos Angelorum, ecce video; gratias ago. Ecce video lumen cæli, interlucet oculis mentis meæ radius desuper a facie luminis tui, et laetificat omnia ossa mea. O si perfriceretur in me! Angelo, quæso, luminis auctor, auge, quæso, quod interlucet in me; dilatetur, obsecro, dilatetur ex te. Quid est hoc quod sentio? quis est ignis qui calefacit cor meum? Quis est lux quæ irradiat cor meum? O ignis qui semper ardes, et nunquam extingueris, accende me! o lux quæ semper lucet et nunquam offuscatur², illumina me! O nitam arderem ex te! Ignis sancte, quam dulciter ardes, quam secreta hec, quam desideranter aduris! Væ his qui non ardent ex te, væ illis qui non illuminantur ex te, o lumen veridicum, illuminas omnem mundum, cuius lux implet mundum! Væ cæcis oculis qui te non vident, sol illumina cælum et terram; væ caligantibus oculis qui te videre non possunt; væ avertentibus oculis, ut non videant veritatem; et non avertentibus, ut non videant vanitatem! Neque enim oculi tenebris assueti summe veritatis radios intueri, nec sicut de lumine aliquid estimare, quorum est in teobris habitatio. Tenebras vident, tenebras diligunt, tenebras approbant; de tenebris euntes in tenebras, nesciunt ubi morantur miseri, nesciunt quid amittunt; miserius utique qui et sciunt quid amittunt, qui cadunt avertis oculis, et descendunt in infernum viventes. O

lux beatissima, quæ non nisi a purgatissimis mentibus videri potes! *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt* (Matth. 5, 8). Munda me, mundans virtus, sana oculos meos, ut sanis te contempler oculis, quem non nisi sani oculi intuentur; aufer squamas calliginis antique radis lux illuminationis, splendor Inaccessibilis, ut te videre valeam Irreverentibus obtutibus, et in lumine tuo videam lumen. Gratias tibi ago, lux mea, ecce video. Dilatetur, obsecro, Domine, visus meus ex te; revela oculos meos, ut considerem mirabilia de lege tua (Psal. cxviii, 18), qui es Deus mirabilis in sanctis tuis. Gratias tibi ago, lumen meum, ecce video, video, sed per speculum in ænigmate; sed quando facie ad faciem (I Cor. xiii, 12)? Quando veniet dies lætitiæ et exultationis, in qua ingrediar in locum tabernaculi admirabilis usque ad donum Dei (Psal. xli, 5), ut videam videntem nro facie ad faciem, et satiatur desiderium meum?

CAPUT XXXV. *Dei ardens desiderium. Beatorem quamta felicitas. Miseria exilii nostri, et aspiratio ad patriam.* Quomodo enim desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus. Sitivit anima mea ad Deum fontem vivum (Psal. lxxii, 2), quando veniam et apparebo ante faciem Dei mei? O fons vite, væ aquarum viventium, quando veniam ad aquas dulcedinis tuæ de terra deserta, invia et inaquosa, ut videam virtutem tuam et gloriam tuam, et satiem ex aquis misericordie tuæ sitim meam? Sitio, Domine; fons vite, satia me: sitio, Domine, sitio Deum vivum. O quando veniam et apparebo, Domine, ante faciem tuam! Putasne videbo diem illum, diem, inquam, jucunditatis et lætitiæ; diem quam fecit Dominus, ut exultem et lætemur in ea? O dies præclara, nesciens vespertim, non habens occasum, in qua audiam vocem laudis, vocem exultationis et confessionis, *Intra in gaudium Domini tui* (Matth. xvi, 21), intra in gaudium sempiternum, in domum Domini Dei tui, ubi sunt magna et inscrutabilia et mirabilia, quorum non est numerus; intra in gaudium sine tristitia, quod continet æternam lætitiæ, ubi erit omne bonum, et non erit aliquid malum; ubi erit quidquid vales, et non erit quidquid noles; ubi erit (a) vita vitalis, dulcis et amabilis, semperque memorialis; ubi non erit hostis impugnant, nec ulla lileberia, sed summa et certa securitas, et securæ tranquillitas, et tranquilla jucunditas, et jucunda felicitas, et felix æternitas, et æterna beatitudo, et beata Trinitas, et Trinitatis unitas, et unitatis deltas, et deitatis beata visio, quæ est gaudium Domini mei! O gaudium super gaudium, vincens omne gaudium, extra quod non est gaudium, quando intrabo in te, ut videam Domnum meum qui habitat in te! Ibo et videbo visionem hanc grandem. Quid est quod me detinet? Heu me! quia incolatus meus prolongatus est (Psal. cxix, 5); heu me! quamdiu dicetur mihi, Ubi est Deus tuus (Psal. xli, 11)? quamdiu dicetur mihi, Expecta, reexpecta? Et nunc quæ est expectatio mea? Nonne tu, Domine (Psal. xxxviii, 8)? Salvatorem expectamus Dominum Jesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ (Philipp. iii, 21). Expectamus Dominum quando revertatur a nuptiis, ut inducat nos ad suas nuptias. Veni, Domine, et noli tardare. (b) Veni, Domine Jesu, veni visitare nos in pace, veni et educ vinctum hunc de carcere, et laterum coram te corde perfecto. Veni, Salvator noster, veni, desideratus cunctis gentibus, ostende faciem tuam, et salvi erimus. Veni, lux mea, Redemptor meus, educ de carcere animam meam ad confitendum nomini sancto tuo (Psal. cxli, 8). Quamdiu miser jactabor in fluctibus mortalitatis mee, clamans ad te, Domine, et non exaudis? Audi clamantem

¹ Er. Lugd. Ven. sic exhibent hunc locum: *Nonne, Domine Deus meus?* Apud Lov.: *Nonne tu, Domine Deus meus?* In B.: *Nonne tu, Domine.* M.

² Er. Lugd. Ven. Lov.: *Tu eras in lumine*; omisso, et. M.

³ Mss., *extingueris.*

⁴ Abest, non, a Ms. Regio.

(a) Ex lib. de Speculo cap. 30.

(b) Ex Offic. Eccles. Sabb. 1 in Adventu.

tem, Domine, de hoc mari magno, et educ me ad portum felicitatis æternæ.

Felices qui de periculo maris hujus educti ad te Deum portum tutissimum pervenire meruerunt! O vere felices, qui de pelago ad litus, de exilio ad patriam, de carcere ad palatium pervenerunt, optata jam quiete beati; quia bravium illud perpetuæ gloriæ, quod hic per multas tribulationes quesierunt, jam felici jucunditate adepti, letantur in perpetuum! O vere beati, o terque quaterque beati, qui jam omnium malorum exiti, securi jam de sua immarcescibili gloria ad regnum decoris pervenire meruerunt! O regnum æternum, regnum omnium seculorum, ubi lumen indeficiens, et pax Dei quæ exsuperat omnem sensum (*Philipp. iv, 7*), in quas sanctorum animæ requiescunt, et lætitia sempiterna super capita eorum: gaudium et exultationem obtinebunt, et fugiet dolor et gemitus! O quam gloriosum est regnum in quo tecum, Domine, regnant omnes sancti, amici lumine sicut vestimento, habentes in capite suo coronam de lapide pretioso (*Psal. xx, 4*)! O regnum beatitudinis sempiternæ, ubi tu, Domine, spes sanctorum et diadema gloriæ, facie ad faciem videris a sanctis, lætificans eos undique in pace tua quæ exsuperat omnem sensum! Ibi gaudium infinitum, lætitia sine tristitia, salus sine dolore, vita sine labore, lux sine tenebris, vita sine morte, omne bonum sine omni malo. Ibi juvenus nunquam senescit, ibi vita terminum nescit, ubi decore nunquam pallescit, ubi amor nunquam tepescit, ubi sanitas nunquam marcescit, ubi gaudium nunquam decrescit, ubi dolor nunquam sentitur, ubi gemitus nunquam auditur, ubi tristis nihil videtur, ubi lætitia semper habetur, ubi malum nullum timetur; quoniam ibi summum bonum possidetur, quod est semper videre faciem Domini virtutum. Felices igitur qui de naufraga vita præsentis ad tanta gaudia jam pervenire meruerunt.

(a) Infelices heu nos et miseri, qui per hujus maris magni fluctus procellosasque voragines navei trahimus, ignorantes an ad portum salutis pervenire valeamus. Infelices, inquam, quorum est vita in exilio, via in periculo, finis in dubio; nescientes finem nostrum, quia omnia in futurum reservantur incerta, et adhuc in pelagi fluctibus versamur, suspirantes ad portum. O patria nostra, patria secunda, a longe te videmus. Ab hoc mari te salutamus, ab hac valle ad te suspiramus; et nitimur cum lacrymis si quo modo ad te perveniamus. Spes humani generis Christe, Deus de Deo, refugium nostrum et virtus, cujus lumen a longe inter caliginosas nebulas super maris procellas, quasi stella: maris radius oculos nostros irradiat, ut dirigamur ad portum, gubernas, Domine, navei nostram tua dextera, clavo crucis tuæ, ne pereamus in fluctibus, ne nos demergat tempestas aquæ, neque absorbeat nos profundum; sed virtute¹ crucis tuæ trahes nos ab hoc pelago ad te, solum unicum nostrum, quem a longe quasi stellam matutinam et solem justitiæ vix lacrymantibus oculis in litore cælestis patriæ nos expectantem videmus. En ad te clamamus redempti tui, sed et nunc exules tui, quos pretioso sanguine redemisti. Exaudi nos Deus salutaris noster, spes omnium finium terre, et in mari longe (*Psal. lxxiv, 6*): in mari turbulento versamur; tu in littore stans aspicias pericula nostra, salvos nos fac propter nomen tuum. (b) Da nobis, Domine, inter Scyllam et Charibdim tui tenere medium, ut salva navi et mercibus securi perveniamus ad portum.

CAPUT XXXVI. De gloriæ lumine. Deum videre facie ad faciem quid. Visio hæc tota beatitudo. Interim Deum unum intendere. Cum ergo pervenerimus ad te sapientiæ fontem, ad te lumen indeficiens, ad te lucem inextinguibilem, ut tu non jam per speculum in ænigmate, sed facie ad faciem videamus (*I Cor. xiii,*

12); tunc satiabitur in bonis desiderium nostrum, quia nihil erit exterius quod desideretur. Tu, Domine summum bonum, eris præmium beatorum, et diadema decoris eorum, et lætitia sempiterna super capita eorum, pacificans eos intus et extra in pace tua quæ exsuperat omnem sensum (*Philipp. iv, 7*). Ibi videbimus, amabimus et laudabimus. Videbimus in lumine tuo lumen tuum. Quoniam apud te est fons vite, et in lumine tuo videbimus lumen (*Psal. xxxv, 10*). Quale autem lumen? Lumen immensum, lumen incorporeum, incomprehensibile, lumen indeficiens, inextinguibile et inaccessibile, lumen increatum, lumen veridicum, quod illuminat oculos Angelorum, quod lætificat juventutem sanctorum, quod est lumen luminum et fons vite, quod tu es, Domine, Deus meus. Tu es quippe lumen, in cuius lumine videbimus lumen: te scilicet in te, in splendore vultus tui, quoniam te videbimus facie ad faciem.

Quid est videre facie ad faciem, nisi quod ait Apostolus, cognoscere sicut et cognitus sum (*I Cor. xiii, 12*)? Cognoscere Trinitatem tuam, hoc est videre facie ad faciem. Cognoscere Patris potentiam, Filii sapientiam, Spiritus sancti clementiam, ipsius summæ Trinitatis unitam et indivisam essentiam, est videre faciem Dei vivi. Hoc est summum bonum, gaudium Angelorum atque omnium sanctorum, præmium vitæ æternæ, gloria spirituum, lætitia sempiterna, corona decoris, bravium felicitatis, requies opulenta, pulchritudo pacis, intimum et æternum gaudium, paradisus Dei, Jerusalem cælestis, vita beata, plenitudo beatitudinis, gaudium æternitatis, pax Dei quæ exsuperat omnem sensum (*Philipp. iv, 7*). Hæc est plena beatitudo et tota glorificatio hominis, videre faciem Dei sui, videre eum qui fecit eum, qui salvavit eum, qui glorificavit eum. Videbit eum cognoscendo, amabit diligendo, laudabit possidendo. Ipse enim erit hæreditas populi sui, populi sanctorum, populi quem redemit. Ipse possessio felicitatis eorum, ipse præmium et merces expectationis. Ero, inquit, merces tua magna nimis (*Gen. xv, 1*). Vere, Dominus Deus meus, magnus es tu nimis super omnes deos, et merces tua magna nimis. Magnum enim magna decet. Neque enim magnus es tu, et parva merces tua: sed tu magnus es tu, magna est merces tua; quoniam non aliud tu, et aliud merces tua: sed tu ipse magnus nimis, tu ipse merces magna nimis, tu ipse coronator es et corona, tu ipse promissor es et promissio, tu remunerator es et munus, tu præmiator et præmium felicitatis æternæ. Tu ergo coronator es et corona, Deus meus, diadema spei meæ quæ ornata est gloria, lumen lætificans, lux renovans, decore adornans, spes inæ magna, desiderium cordis sanctorum, et desiderator eorum. Visio ergo tua tota merces est, totum præmium, totum gaudium quod expectamus. Hæc est vita æterna, hæc est, inquit Sapientia tua, hæc est vita æterna, tu cognoscant te solum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum (*Joan. xvii, 3*). Cum igitur videbimus te solum Deum, Deum verum, Deum vivum, omnipotentem, invisibilem, incircumscriptibilem, incomprehensibilem, et Filium tuum unigenitum, consubstantialem et coæternum tibi Deum, Dominum nostrum Jesum Christum, quem pro salute nostra misisti in mundum, in unitate Spiritus sancti trinum in personis, et unum in essentia, Deum sanctum solum, extra quem non est Deus; tunc habebimus quod querimus, vitam æternam, gloriam sempiternam, quam præparasti diligentibus te, quam abscondisti timentibus te, quam daturus es querentibus te, querentibus faciem tuam semper.

Et tu, Domine Deus meus, formator inens ex utero matris mee, quæ me recommendavit manui tuæ, non me permissas amplius ex uno distrahi¹ in multa: sed collige me de exterioribus ad me, de me ad te, ut dicat tibi semper cor meum, *Requisivit te facies mea; faciem tuam, Domine, requiram* (*Psal. xxvi, 8*), faciem Domini virtutum, in qua sola consistit tota glo-

¹ Regius Ms., *unctione*. Medardensis, *unctiono*.

(a) Vld. lib. de speculo, cap. 29.

(b) Ibid., cap. 30.

¹ Ms. Medardensis, *dissolverari*. Alii, *dissubstantiari*.

ria beatorum, quam videre vita æterna est, et lætitiæ sempiterna sanctorum. Lætetur ergo cor meum ut timeat nomen tuum¹, lætetur cor quærentium Dominum, sed multo magis cor inventientium. Si enim lætitiæ est in quærendo, qualis lætitiæ erit in inventiendo? Quæram ergo semper ardentem et indesinenter faciem tuam, si quomodo tandem aperiat mihi ostium et porta justitiæ, ut intrem in gaudium Domini mei. Hæc porta Domini, justis intrabunt in eam (*Psal.* cxvii, 20).

CAPUT XXXVII. *Oratio ad sanctam Trinitatem.* O tres coæquales et coæternæ personæ, Deus unus et verus, Pater et Filius et Spiritus sanctus, qui solus habitas æternitatem et lucem inaccessibilem; qui fundasti terram in potentia tua, et regis orbem prudentia; sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus sabaoth, terribilis et fortis, justus et misericors, admirabilis, laudabilis, amabilis; unus Deus, tres personæ in una essentia; potentia, sapientia, bonitas, una et indivisa Trinitas: aperite² mihi clamanti portas justitiæ, et ingressus in eas constabero Domino. Ea ad ostium tuum, summe Pater familias, mendicus pulso. Jube aperiri pulsanti, qui dixisti, *Pulsate et aperietur*

vobis (*Matth.* vii, 7). Pulsant ad ostium tuum, pater misericordissime, desideria rugientium præcordiorum meorum, et clamores lacrymarum oculorum meorum. Ante te est omne desiderium meum, et gemitus meus a te non est absconditus (*Psal.* xxxvii, 10). Et tu, Domine, non avertas faciem tuam amplius a me, nec declines in ira a servo tuo (*Psal.* xxxvi, 9). Pater misericordiarum, audi ejulatum pupilli tui, et porrigere manum tuam optimam adjutricem, ut trahat me de profundis aquarum, et de lacu miserix, et de luto factis: ne peream vidente misericordia oculorum tuorum, aspiciente clementia viscerum tuorum (*Psal.* xxxix, 3); sed evadam ad te Dominum Deum meum, ut videam divitias regni tui, et intuear faciem tuam semper, et laudem dicam nomini tuo sancto, Domine, qui facis mirabilia, qui cor meum lætum facis memoria tua, qui illuminas juventutem meam, et non despicis senectutem meam, sed jubilate facis omnia ossa mea, et rejuvenescere³ facis ut aquilæ canos meos (a). Omnis gloria, omnis laus, omnis virtus, omnis potentia, omnis magnificentia, omnis beatitudo, omnis clementia sit Deo Patri et Filio et Spiritui sancto. Amen.

¹ Hæc verba: *Lætetur ergo cor meum ut timeat nomen tuum*, desunt in Mss.

² Er. Lugd. Ven. Lov., *aperi.* M.

³ Sic Ms. Colbertinus. At alii libri, *rejuviescere*.

(a) Hic clauditur liber in Mss.

ADMONTIO

IN SUBSEQUENTES MEDITATIONES.

oicicio

Librum hunc Meditationum inter germanos Augustini fetus in tomo nono rellequerunt Lovanienses, neque de eo pronuntiarunt aliud, quam id quod antea dubitans incertusque Erasmus iisdem fere verbis dixerat, *Auctorem videlicet esse vel Augustinum, vel qui ejus libros non indiligenter legit.* Bernardus Vindiguus suspicatus est ab Anselmo Cantuariensi profectum, Augustini autem non esse his argumentis demonstravit. Nam cap. 31 dicit Meditationum scriptor *fidem suam ab ipsis enutritam cunabulis, et illuminatam semper per intelligentiam gratiæ divinæ.* Tum cap. 39 et 41, ubi sua peccata deflet, multis quidem et gravibus post Baptismum, sed tamen ante Baptismum solo se originali peccato obligatum fuisse significat. Hæc vero minime convenire in Augustinum, nemo est qui Confessionum ipsius cognitis libris ignoret. Auctor præterea passim excerpt sententias Augustini, easque interdum non sinceras, adhibet, nec germano earum sensu. Exempli gratia, dicit Augustinus libri 1 Confess. capite 4, *Laudare te vult homo aliquæ portio creaturæ tuæ:* hic autem in Meditationum capite 33, *Laudet te homo magna portio creaturæ tuæ.* Et illud libri 12 Confess. cap. 15, *O domus luminosa et speciosa,* etc., quod ab Augustino de cœlesti opificio dictum est, transfert ille in capite Meditationum 20 ad domum Dei spirituales, beatorum scilicet societatem, a qua pro se cupit Deum orari. Mutatur etiam in cap. 22 quædam a Gregorio ex homilia 37 in Evangelium, et præterea ex ecclesiastico Officio verba quamplura in capp. 14, 15, 17, 27, 33, 35, 39, etc. Hymnum pro capite 26 inserit de gloria paradisi, qui Petro Damiani vulgo assignatur. Denique stilo et dictionibus utitur alienis prorsus ab Augustino, veluti *reciprocare pro repetere; proles, soboles et progenies* poetico more, pro *Filio Dei;* item *gladius materialis, tumidare, morbidare,* etc. Atque hæc plus satis erant, ut istæ Meditationes abjudicaretur Augustino.

Quod Anselmum spectat, ex Orationibus ac Meditationibus ipsius nomine vulgaris continentur hoc libro non paucæ, scilicet in quatuor capitibus prioribus Oratio decima; in aliis quatuor proxime sequentibus, id est in 5, 6, 7 et 8, Oratio secunda: quarta decima in capite nono; in decimo vigesima prima. Nonnihil postea Meditationis 18 in capite 48 occurrit, et plura Meditationis 14 in capp. 22, 23, 29 et 30. Rursum in capite 34 Oratio Anselmi quinta, decima septima in 35, decima sexta in 36, decima octava et decima nona in 37, ac tandem in capite 41 vigesima illius Oratio exhibetur. Mittimus sententias, quas reperire est hic capit 39 in dispersas ex ejusdem Prologio, ex Meditationibus 2, 3 et 11, ex Oratione 4, et ex Oratione 62.

Cæterum nihil obstat, quominus earum, quas modo recensuimus, Orationum Anselmi sive Meditationum, habeantur dubiæ quædam et incertæ, præsertim vero si quæ sunt ex variorum auctorum laciniis consarcinatæ. Quinetiam considerato veteri codice quodam ex S. Arnulphi abbatis Mettensi, de quo in Veterum Analcorum tomo 1, pag. 461, facile arbitramur isthæc subsequentes libri capita viginti quatuor, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 35, 36 et 37, Joannis esse, abbatis uti creditur Fiscamnensis, qui anno 1178 diem obiit, Anselmo abbate tunc temporis Beccensi. Nam Mettensis illa codex, cujus scriptura ejusdem Joannis ætatem redolet, libellum representat capitibus viginti quatuor supra